

ประโยครับในภาษาไทย

ประโยครับในภาษาไทยอาจระบุลักษณะและแยกประเภทได้โดยอาศัยแนวคิดของ ฮัลลiday ในเรื่องระบบของประโยค (systems of clause) ทางด้านความสัมพันธ์ภายในประโยค (transitivity) แต่ก่อนจะกล่าวถึงลักษณะและประเภทต่าง ๆ ของประโยครับในภาษาไทยจะได้อธิบายหน่วยและบทบาทที่เกี่ยวข้องกับประโยครับก่อนดังนี้

4.1 หน่วยและบทบาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประโยครับ

หน่วยที่เกี่ยวข้องกับประโยครับในภาษาไทยมี 2 ประเภทคือ หน่วยโครงสร้างทางรูปภาพซึ่งในที่นี้จะเรียกว่า "หน่วยโครงสร้าง" และหน่วยโครงสร้างทางความหมายซึ่งในที่นี้จะเรียกว่า "หน่วยความหมาย" ดังจะกล่าวโดยละเอียดต่อไปนี้

4.1.1. หน่วยโครงสร้างและหน่วยความหมาย

4.1.1.1 หน่วยโครงสร้าง

หน่วยโครงสร้างในที่นี้คือหน่วยที่ประกอบกันขึ้นเป็นประโยคหลัก ซึ่งมี 4 ชนิด ได้แก่ หน่วยกริยา (predicator) หน่วยประธาน (subject) หน่วยเติมเต็ม (complement) และหน่วยเสริม (adjunct)¹ หน่วยทั้ง 4 ชนิดนี้กำหนดขึ้นโดยการพิจารณาการปรากฏและตำแหน่งที่ปรากฏในประโยคของวลี 3 ชนิด คือ กริยาวลี นามวลี และบุพบทวลี ดังจะกล่าวเป็นลำดับต่อไปนี้

¹ Kress (ed.), Halliday : System..., p.61.

หน่วยกริยา (predicator)

หน่วยกริยาหมายถึงกริยาวลีในประโยคหลักซึ่งอยู่ในตำแหน่งหลังและติดกับหน่วยประธาน หน่วยกริยาจะมีคำกริยาเพียง 1 คำ และอาจมีคำชนิดอื่นประกอบคำกริยานั้น เช่น

จะกินแล้ว

หน่วยกริยานี้มีจะและแล้วมาประกอบคำกริยากิน

คำที่มาประกอบคำกริยาในหน่วยกริยาอาจไม่ได้ยู่ติดกับคำกริยาก็ได้ เช่น ถูกไม่อยู่ติดกับคำกริยากินในประโยคว่า

หนูกแมวกกิน

หน่วยประธาน (subject)

หน่วยประธานหมายถึงนามวลีในประโยคหลักซึ่งอยู่ในตำแหน่งหน้าและติดกับหน่วยกริยา เช่น เขาในประโยคว่า

เขาล้างผัก

หน่วยเติมเต็ม (complement)

หน่วยเติมเต็มหมายถึงนามวลีในประโยคหลักซึ่งอยู่ในตำแหน่งหลังและติดกับหน่วยกริยา หรืออาจแทรกอยู่ระหว่างคำซึ่งประกอบกันเป็นหน่วยกริยาก็ได้ เช่น ฟาง จดหมาย และแมวในประโยคต่อไปนี้

1. ไฟไหมฟาง
2. เขาเขียนจดหมายอยู่
3. หนูกแมวกกิน

ประโยคที่ 1 ฟาง เป็นหน่วยเติมเต็มซึ่งอยู่หลังหน่วยกริยาคือ ไหม ส่วนประโยคที่ 2 และ 3 จดหมาย และ แมว แทรกอยู่ระหว่างคำซึ่งประกอบกันเป็นหน่วยกริยา คือ เขียนกับอยู่ และ ถูกกับกิน ตามลำดับ

หน่วยเติมเต็มอาจปรากฏในประโยคหนึ่ง ๆ ใดมากกว่า 1 หน่วย ตัวอย่างเช่น เงิน และ น้อง ในประโยคต่อไปนี้ เป็นหน่วยเติมเต็มทั้งคู่

เขาให้เงินน้อง

จึงกล่าวได้ว่าโดยทั่วไปแล้วหน่วยเติมเต็มของอัสลิตะจะตรงกับหน่วยกรรมตรง และหน่วยกรรมรองของวิจันตน์ ภาณพุงส์¹

หน่วยเสริม (adjunct)

หน่วยเสริมหมายถึงบุพบทวลีในประโยคหลักซึ่งอยู่ในตำแหน่งหลังคำกริยา หน่วยเสริมอาจตามติดหน่วยกริยาหรือไม่ก็ได้ เช่น ควยพลาสติก และ แกนนง ในประโยคต่อไปนี้

1. ไม้บรรทัดนี้ทำควยพลาสติก
2. เขาให้เงินแกนนง

ควยพลาสติก เป็นหน่วยเสริมที่ตามติดหน่วยกริยาทำ แต่แกนนง เป็นหน่วยเสริมที่ไม่ได้ตามติดหน่วยกริยาให้ เพราะมีเงิน ซึ่งเป็นหน่วยเติมเต็มมาคั่นอยู่

โครงสร้างของประโยครับจะประกอบด้วยหน่วยโครงสร้างอย่างน้อยที่สุด 2 ชนิด คือหน่วยประธานกับหน่วยกริยา เช่น

¹ วิจันตน์ ภาณพุงส์, โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 22-23.

หน่วยประธาน	หน่วยกริยา
ดูบ	ถูก ชัง

สำหรับหน่วยเติมเต็มนี้อาจปรากฏได้ 1 หรือ 2 หน่วยในประโยคหนึ่ง เช่น

1.

หน่วยประธาน	หน่วยกริยา	หน่วยเติมเต็ม
บ้านนี้	ทา	สีฟ้า

  2.

หน่วยประธาน	หน่วยกริยา-	หน่วยเติมเต็ม	-หน่วยกริยา	หน่วยเติมเต็ม
ดูบ	ถูก	นาย	ชัง	ทรง
- ส่วนหน่วยเสริมอาจปรากฏได้ไม่จำกัดจำนวนในประโยคหนึ่ง เช่น
หน่วยประธาน	หน่วยกริยา	หน่วยเสริม	หน่วยเสริม	หน่วยเสริม
ดูบ	ถูก ชัง	ใน ทรง	ใน ล้วน	ใน บริเวณบ้าน

4.1.1.2. หน่วยความหมาย

หน่วยความหมายในชั้นนี้คือ หน่วยที่แสดงความหมายสัมพันธ์ที่มีอยู่ระหว่างคำกริยา และคำนามของประโยค หน่วยความหมายแบ่งเป็น 2 พวกคือ หน่วยซึ่งแสดงความหมายสัมพันธ์ซึ่งคำกริยามีต่อคำนาม และหน่วยซึ่งแสดงความหมายสัมพันธ์ซึ่งคำนามมีต่อคำกริยา หน่วยซึ่งแสดงความหมายสัมพันธ์ซึ่งคำกริยามีต่อคำนามได้แก่ ขบวนการ (process) หน่วยซึ่งแสดงความหมายสัมพันธ์ซึ่งคำนามมีต่อคำกริยาได้แก่ ผู้ร่วมขบวนการ (participant) และปัจจัยแวดล้อม (circumstance) รวมหน่วยความหมายทั้งหมดเป็น 3 ชนิด จึงกล่าวได้ว่าหน่วยความหมายทั้ง 3 ชนิดนี้กำหนดขึ้นโดยการพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำกริยาและคำนามของประโยคนั้นเอง หน่วยทั้ง 3 ชนิดนี้อธิบายได้ดังนี้

ก. หน่วยความหมายของคำกริยา หรือหน่วยที่แสดงความหมายสัมพันธ์ซึ่งคำกริยามีต่อคำนามในประโยค หน่วยความหมายของคำกริยามีอยู่ชนิดเดียวคือขบวนการ

ชบวนการ

ชบวนการอาจหมายถึงการแสดงการกระทำ อาการ ความรู้สึกนึกคิด สภาพ หรือความสัมพันธ์ใด แต่ชบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ประโยชน์ใดแก่ ชบวนการที่แสดงการกระทำ อาการ หรือความรู้สึกนึกคิด หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าชบวนการชนิด "การแสดง" เท่านั้น คำที่แสดงชบวนการชนิดการแสดงก็คือคำกริยาของประโยชน์นั่นเอง ตัวอย่างเช่น นั่ง คิด ในประโยคต่อไปนี้

สุกานั่ง

สุกาคิด

ข. หน่วยความหมายของคำนาม หรือหน่วยที่แสดงความหมายสัมพันธ์ซึ่งคำนาม มีต่อคำกริยาในประโยค หน่วยความหมายของคำนามมี 2 ชนิดคือ ผู้รวมชบวนการ และ ปัจจัยแวดล้อม

ผู้รวมชบวนการ

ผู้รวมชบวนการหมายถึงวัตถุหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตามที่เป็นผู้รวมอยู่ในการแสดงการกระทำ อาการ ความรู้สึกนึกคิด สภาพ หรือความสัมพันธ์ แต่ผู้รวมชบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ประโยชน์จะต้องเป็นผู้รวมอยู่ในการแสดงการกระทำ อาการ หรือความรู้สึกนึกคิดเท่านั้น กล่าวคือเป็นผู้รวมอยู่กับชบวนการชนิดการแสดงนั่นเอง คำที่แสดงผู้รวมชบวนการก็คือคำนามในประโยค ตัวอย่างเช่น สุกา และ ขาว ในประโยคต่อไปนี้

1. สุกานั่ง

2. สุกาคิด

3. สุกา^{นั่ง}กับ^{นั่ง}ขาว

ผู้ร่วมขบวนการจะมีบทบาทต่อขบวนการ เช่น ในประโยคที่ 1 สุคามิ มีบทบาทเป็นผู้แสดงอาการนี้ ประโยคที่ 2 สุคามิ มีบทบาทเป็นผู้แสดงความรู้สึกใจ ประโยคที่ 3 สุคามิ มีบทบาทเป็นผู้แสดงอาการกิน และ ชาว มีบทบาทเป็นเป้าหมายของการกิน

ผู้ร่วมขบวนการหน่วยหนึ่ง ๆ อาจมีบทบาทมากกว่า 1 บทบาทก็ได้ เช่น เขา ในประโยคว่า

เขา อาบน้ำ

เขา มี 2 บทบาทคือ เป็นทั้งผู้แสดงการอาบน้ำและเป้าหมายของการอาบน้ำในขณะเดียวกัน

ปัจจัยแวดล้อม

ปัจจัยแวดล้อมหมายถึง วัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งเงื่อนไขหรือเกณฑ์ต่าง ๆ ที่แวดล้อมขบวนการอยู่ ปัจจัยแวดล้อมอาจมีบทบาทต่าง ๆ ต่อขบวนการ เช่น เครื่องมือ สถานที่ เวลา เป็นต้น

แม้ว่าปัจจัยแวดล้อมจะเป็นหน่วยความหมายของคำนามเช่นเดียวกับผู้ร่วมขบวนการ แต่ก็มี ความแตกต่างกัน คือปัจจัยแวดล้อมจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับขบวนการน้อยกว่าผู้ร่วมขบวนการ จึงจะสังเกตได้จากการปรากฏของคำนามในประโยค คำนามที่เป็นปัจจัยแวดล้อมเมื่อปรากฏหลังคำกริยาอาจมีบทบาทคั่นระหว่างคำนามนั้นกับคำกริยาได้ แต่คำนามที่เป็นผู้ร่วมขบวนการ เมื่อปรากฏหลังคำกริยาจะไม่สามารถมีบทบาทคั่นได้เลย เช่น

เขายืมเงิน(จาก) เธอ

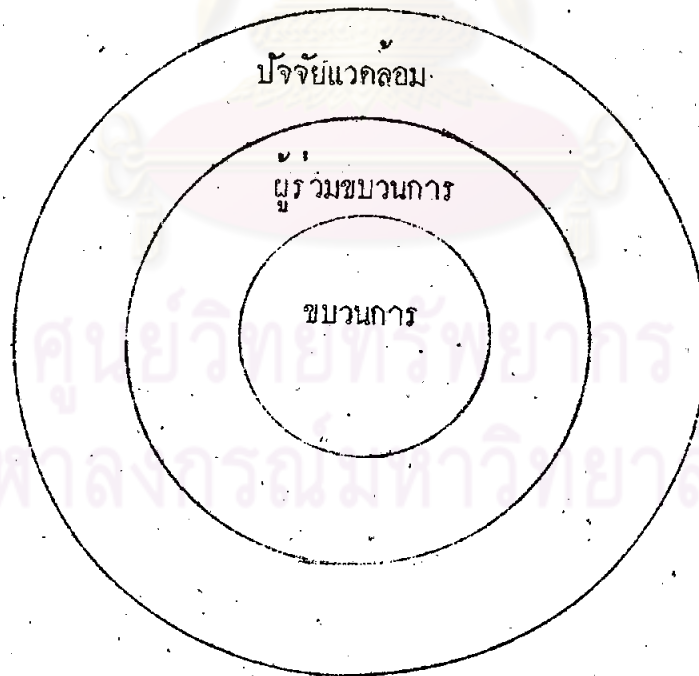
เราไม่อาจเติมบทบาทคั่นระหว่าง ยืม กับ เงิน ได้ แต่เราสามารถเติมบทบาทคั่นระหว่าง ยืม กับ เธอ ได้ เงิน จึงถือเป็นผู้ร่วมขบวนการในขณะที่ เธอ ถือเป็นปัจจัยแวดล้อม

จะสังเกตว่าประโยคหนึ่ง ๆ อาจมีค่านามที่เป็นผู้ร่วมขบวนการปรากฏได้เพียง 1 หรือ 2 คำเท่านั้น แต่อาจมีค่านามที่เป็นปัจจัยแวดล้อมปรากฏได้คำก็ได้เช่น

เขายังเหอด้วยเป็นกระบอกนี้ ในห้องครัว เมื่อเขานี้

ค่านามที่เป็นผู้ร่วมขบวนการที่ปรากฏในประโยคมี 2 คำคือ เขา(ผู้ยิง) และ เขอ(ผู้ถูกยิง) ส่วนเป็น(เครื่องมือ) ห้องครัว(สถานที่) และ เขา(เวลา) ล้วนเป็นปัจจัยแวดล้อมทั้งสิ้น

สรุปได้ว่าหน่วยความหมายทั้งของคำกริยาและของค่านาม หน่วยความหมายของคำกริยาก็คือขบวนการ หน่วยความหมายของค่านามก็คือผู้ร่วมขบวนการและปัจจัยแวดล้อม ค่านามที่เป็นผู้ร่วมขบวนการอาจกล่าวได้ว่าในค่านามความหมายสัมพันธ์ เป็นค่านามที่ใกล้ชิดกริยา ส่วนค่านามที่เป็นปัจจัยแวดล้อมอาจกล่าวได้ว่าในค่านามความหมายสัมพันธ์ เป็นค่านามที่ไม่ใกล้ชิดกริยา เราอาจเขียนแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ผู้ร่วมขบวนการและปัจจัยแวดล้อมมีต่อขบวนการได้ดังนี้

หน่วยโครงสร้างและหน่วยความหมายต่างก็เกี่ยวข้องกับคำกริยาและคำนามจึง
จะแสดงให้เห็นในตารางต่อไปนี้

	หน่วยโครงสร้าง	หน่วยความหมาย
หน่วยที่เกี่ยวข้องกับคำกริยา	หน่วยกริยา	ชบวนการ
หน่วยที่เกี่ยวข้องกับคำนาม	หน่วยประธาน หน่วยเติมเต็ม หน่วยเสริม	ผู้รวมชบวนการ ปัจจัยแวดล้อม

จะเห็นว่าหน่วยกริยากับชบวนการต่างก็เกี่ยวข้องกับคำกริยาเหมือนกัน ส่วนหน่วยประธาน
หน่วยเติมเต็ม และหน่วยเสริม จะเกี่ยวข้องกับผู้รวมชบวนการและปัจจัยแวดล้อมในแง่ที่ต่าง
ก็เกี่ยวข้องกับคำนามเหมือนกัน

ในเมื่อหน่วยโครงสร้างและหน่วยความหมายมีความเกี่ยวข้องกันดังกล่าวนั้น
เราก็สามารถวิเคราะห์โครงสร้างของประโยคทั้งทางคำรูปภาษาและทางคำความหมาย
ไปพร้อม ๆ กันดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประโยค	สุคา	นัง	เกอ
โครงสร้างทางรูปภาษา	หน่วยประธาน	หน่วยกริยา	หน่วยเติมเต็ม
โครงสร้างทางความหมาย	ผู้รวมชบวนการ มีบทบาทผู้แสดง	ชบวนการ ชนิดการแสดง	ปัจจัยแวดล้อม มีบทบาทสถานที่

ประโยค สุคนธ์เกอ มี สุคนธ์ เป็นหน่วยประธานและเป็นผู้รวมชบวนการซึ่งมีบทบาทผู้แสดง
 นี้เป็นหน่วยกริยาและเป็นชบวนการชนิดการแสดง ส่วน เกอ เป็นหน่วยเติมเต็มและเป็น
 ปัจจัยแวดล้อมซึ่งมีบทบาทสถานที่

4.1.2 ชนิดและบทบาทต่าง ๆ ของหน่วยความหมายที่เกี่ยวข้องกับประโยครับ

ไต่ถามมาแล้วว่าหน่วยความหมายของคำกริยาได้แก่ชบวนการ ส่วน
 หน่วยความหมายของคำนามได้แก่ผู้รวมชบวนการและปัจจัยแวดล้อม ในที่นี้จะกล่าวถึงชนิดของ
 ชบวนการและบทบาทต่าง ๆ ของผู้รวมชบวนการและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประโยครับ
 ดังนี้

ก. ชนิดของชบวนการที่เกี่ยวข้องกับประโยครับ

ชบวนการที่เกี่ยวข้องกับประโยครับมีชนิดเดียวคือชบวนการชนิดการแสดง

ข. บทบาทของผู้รวมชบวนการที่เกี่ยวข้องกับประโยครับ

บทบาทของผู้รวมชบวนการที่เกี่ยวข้องกับประโยครับมี 4 บทบาทได้แก่
 บทบาทผู้แสดง เป้าหมาย ผู้ก่อเหตุ และผู้รับการกระทบ

ค. บทบาทของปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประโยครับ

บทบาทปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประโยครับมี 5 บทบาทได้แก่ บทบาท
 ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ สถานที่ เครื่องมือ วัสดุ และขอบเขตของชบวนการ

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงชบวนการชนิดการแสดง บทบาททั้ง 4 ของผู้รวมชบวนการ
 และบทบาททั้ง 5 ของปัจจัยแวดล้อมไปตามลำดับ

อนึ่งบทบาทต่าง ๆ ที่มีคำว่า "ผู้" นำหน้าเช่น "ผู้แสดง" อาจเป็นบทบาทของ
 คน สัตว์ พืช หรือ วัตถุก็ได้

4.1.2.1 หน่วยขบวนการชนิดการแสดง

การแสดงหรือ action ของชัลดิเคย์¹ หมายถึงขบวนการที่แสดงการกระทำ อาการ หรือความรู้สึกนึกคิด ตัวอย่างเช่น เกา โค่น รัก และ รอนใจ ในประโยคต่อไปนี้

1. เขาเกาแผล
2. คนไม่โค่น
3. เขารักเธอ
4. เขารอนใจ

เกา เป็นการแสดงการกระทำ โค่น เป็นการแสดงอาการ ส่วนรักและรอนใจ เป็นการแสดงความรู้สึก จึงกล่าวได้ว่า เกา โค่น รัก และ รอนใจ เป็น "การแสดง"

การแสดงในวิทยานิพนธ์นี้อาจเทียบได้กับคำกริยาบางชนิดของวอลลิซ แอล เซฟคิง²

1. process ได้แก่คำกริยาที่แสดงการเปลี่ยนแปลงสภาพเช่น โค่น ใน คนไม่โค่น
2. action ได้แก่คำกริยาที่แสดงการกระทำเช่น วิ่ง ในเขาวิ่ง
3. action - process ได้แก่คำกริยาที่แสดงการกระทำและการเปลี่ยนแปลงสภาพ เช่น เกา ใน เขาเกาแผล

¹ Halliday, "Notes on Transitivity...: Part I," p.38.

² Wallace L. Chafe, Meaning and the Structure of Language, (Chicago and London : University of Chicago Press, 1970), pp.96-104, 145-163.

4. experiential ได้แก่คำกริยาที่แสดงประสบการณ์ ซึ่งอาจเป็น experiential state ได้แก่คำกริยาที่แสดงสภาพที่เป็นประสบการณ์ เช่น รัก ใน แมรี่รัก

experiential process เช่น โกรธ ใน เขาโกรธเธอขึ้นมาทันที

5. benefactive ได้แก่คำกริยาที่แสดงการเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ซึ่งอาจเป็น

benefactive process เช่น พบ ใน เขาพบชมทรัพย์

benefactive action เช่น ทำงาน ใน เขาทำงานให้เธอ

benefactive action-process เช่น คืน ใน เขาคืนเงินให้เธอแล้ว

6. completable action ได้แก่คำกริยาที่แสดงการกระทำ ซึ่งการกระทำนั้นจะทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นมา หรือเป็นการกระทำที่ของการตัวเสริมให้สมบูรณ์ หรือจำกัดความหมายให้แคบเข้า เช่น สร้าง ใน เขาสร้างบ้าน และ พูด ใน เขาพูดเรื่องปัญหาयरून

7. locative ได้แก่คำกริยาที่แสดงความเกี่ยวข้องกับสถานที่ ซึ่งอาจเป็น

locative process เช่น ตก ใน เขาตกเตียง

locative action เช่น ลอค ใน เขาลอคขุม

locative action-process เช่น สาค ใน เขาสาคน้ำเธอ

จึงกล่าวได้ว่าการแสดงในวิธานิพนธ์นี้จะรวมเอาการกระทำ การเปลี่ยนแปลง สภาพ และการแสดงความรู้สึกนึกคิดตามแนวคิดของเซฟไวท์ทั้งหมด

ขบวนการชนิการแสดงนั้นจะบอกสิ่งที่ผู้รวมขบวนการแสดงออก ฉะนั้นจึงสามารถ
แทนที่ข้อความว่า "ทำอะไร (ต่อ/กับ)" "ทำอาการอย่างไร (ต่อ/กับ)" หรือ "รู้สึกอย่างไร
(ต่อ/กับ)" ได้เช่น

1. <u>เขาทำอะไร (กับ) นักเรียน</u>	เขาคินนักเรียน
2. <u>คนไม่ทำอาการอย่างไร</u>	คนไม่โคน
3. <u>เขารู้สึกอย่างไรต่อเธอ</u>	เขารักเธอ
4. <u>เขารู้สึกอย่างไร</u>	เขารอนใจ
5. <u>เขาทำอะไร (กับ) เธอ</u>	เขากลับแก๊งเธอ

ส่วนขบวนการที่ไม่ใช่การแสดงจะไม่อาจแทนที่ข้อความดังกล่าวได้ เช่น

1. <u>เขาทำอะไร (กับ) นักเรียน</u>	* เขาเป็นนักเรียน
2. <u>คนไม่ทำอาการอย่างไร</u>	* คนไม่ใหญ่
3. <u>เขารู้สึกอย่างไร</u>	* เขาใจรอน
4. <u>เขาทำอะไร</u>	* เขารวย

ดังนั้นเป็น ใหญ่ ใจรอน และ รวย จึงไม่ใช่ขบวนการชนิการแสดง

4.1.2.2 บทบาทผู้รวมขบวนการ

ก. ผู้แสดง

ผู้แสดงหรือ actor ของชิลลีเคยหมายถึงผู้หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับขบวนการใน
ฐานะผู้หรือสิ่งที่แสดงการกระทำ อาการ หรือความรู้สึกนึกคิด การแสดงจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้า
ปราศจากผู้แสดงหรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าเมื่อมีการแสดงย่อมต้องมีผู้แสดง ตัวอย่างคำถามที่มี
บทบาทผู้แสดงได้แก่ เขา และ คนไม่ ในประโยคต่อไปนี้

1. เขา เกาะ แผล
2. ต้นไม้ โคน

เขา เป็น ผู้ แสดง การ เกาะ และ ต้นไม้ เป็น ผู้ แสดง การ โคน

ผู้ แสดง ใน วิ ทยา นิ พ ณ นี้ กล าย กั บ การ ก ของ ชาร์ลส์ เจ ฟิลล์มอร์¹ 4 การ ก ทั้ง นี้

1. Agentive case หมายถึง การ ก ของ คำ นาม ที่ เป็น คน หรือ สัตว์ ซึ่ง เป็น ผู้ ก่อ การ กระทำ ที่ แสดง โดย คำ กริยา เช่น เขา ใน เขา เกาะ แผล
2. Experiential case² หมายถึง การ ก ของ คำ นาม ที่ เป็น คน หรือ สัตว์ ผู้ ประ ส บ การ ณ์ หรือ ไ ด้ รับ ความ กระ ห บ กระ เท ื่อ น ทาง จิต ใจ จาก การ กระทำ หรือ จาก ส ภา พ เช่น เขา เป็น ผู้ ประ ส บ การ ณ์ ใน เขา เสีย ใจ
3. Instrumental case หมายถึง การ ก ของ พ ล ง หรือ วัตถุ ไม่ มี ชี วิ ต อัน เป็น ตัว ทำ ให้ เกิด การ กระทำ หรือ ทำ ให้ เกิด ส ภา พ เช่น มี ค ใน มี ค บ า ค ม ือ เธอ
4. Objective case หมายถึง การ ก ของ คำ นาม ซึ่ง เป็น สิ่ง ที่ ไ ด้ รับ ความ กระ ห บ กระ เท ื่อ น จาก การ กระทำ หรือ จาก ส ภา พ เช่น ต้นไม้ ใน ต้นไม้ โคน

เมื่อ เท ียบ กั บ ความ ส ัม พ ันธ์ ของ คำ นาม กั บ คำ กริยา ตาม แนว ค ิ ก ของ เช ฟ ผู้ แสดง ใน วิ ทยา นิ พ ณ นี้ จะ กล าย กั บ ความ ส ัม พ ันธ์ ของ คำ นาม กั บ คำ กริยา 4 แบบ ทั้ง นี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

¹ Charles J. Fillmore, "The Case for Case," in Universals in Linguistic Theory. ed. Emmon Bach and Robert T. Harms, (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1968), p.24.

² Charles J. Fillmore, "Types of Lexical Information," in Semantics, ed. Danny D. Steinberg and Leon A. Jakobovits, (London: Cambridge University Press, 1970), p. 376.

1. agent หมายถึงผู้ซึ่งแสดงการกระทำหรือผู้ที่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อสิ่งอื่น
เช่น เขา ใน เขา เผา แผล

2. experiencer หมายถึงผู้ซึ่งได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจและ
อารมณ์ เช่น เขา ใน เขา เสียใจ

3. patient ของคำกริยา process ซึ่งหมายถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงสภาพ
เช่น ต้นไม้ ใน ต้นไม้ โค่น

4. beneficiary ซึ่งหมายถึงผู้ได้รับผลประโยชน์จากสิ่งอื่น เช่น เขา
ใน เขา พบ หมทรัพย์

ข. เป้าหมาย

เป้าหมายหรือ goal ของอสังกาศหมายถึงผู้หรือสิ่งรับการกระทำ หรือสิ่งที่
เป็นผลจากการกระทำ หรือผู้หรือสิ่งที่เป็นเป้าหมายของการแสดงความรู้สึกนึกคิด เช่น

1. เขา เผา แผล
2. เขา สร้าง บ้าน
3. เขา โกรธ เธอ

แผล เป็นสิ่งรับการ เผา บ้าน เป็นสิ่งที่ เป็นผลจากการสร้าง ส่วน เธอ เป็นเป้าหมายของการ
แสดงความรู้สึกโกรธ จึงกล่าวได้ว่า แผล บ้าน และ เธอ มีบทบาทเป้าหมายในประโยคที่ 1
ที่ 2 และที่ 3 ตามลำดับ

บทบาทเป้าหมายนี้คล้ายกับการกของฟิลล์มอร์ 2 การกดังนี้

1. Objective case เช่น แผล ใน เขา เผา แผล

2. Factitive case หมายถึงการกของสิ่งซึ่งเป็นผลจากการกระทำหรือ
จากสภาพหรือเป็นส่วนหนึ่งของความหมายของคำกริยา เช่น บ้าน ใน เขา สร้าง บ้าน

เมื่อเทียบกับความสัมพันธ์ของคำนามกับคำกริยาของเซฟ เป้าหมายจะคล้ายกับ
ความสัมพันธ์ 2 แบบดังนี้

1. patient ของคำกริยา action-process ที่ไม่ได้แปลงมาจากคำกริยา process หรือคำกริยา state เช่น แผล ใน เขา แผล

2. complément หมายถึงหน่วยซึ่งเกิดขึ้นมาจากการกระทำ หรือเสริมความหมายของคำกริยาให้สมบูรณ์ หรือจำกัดความหมายของคำกริยาให้แคบเข้า เช่น บ้าน เกิดขึ้นมาจากการ สร้าง ใน เขา สร้าง บ้าน

ค. ผู้ก่อเหตุ

ผู้ก่อเหตุ หรือ initiator ของอัสลิกะ หมายถึงผู้เกี่ยวข้องกับ พยาน - การในฐานะผู้หรือสิ่งที่ทำให้เกิดการแสดง หรือผู้หรือสิ่งที่ป็นสาเหตุให้เกิดการแสดง เช่น เขา ในประโยค ว่า

เขา โค่น ต้นไม้

เขา คือผู้เป็นสาเหตุให้เกิดการโค่นของ ต้นไม้ ในประโยค ต้นไม้ ยังคง เป็นสิ่งที่แสดงการโค่นลงมา เช่นเดียวกับ ต้นไม้ ในประโยค ต้นไม้ โค่น

บทบาท ผู้ก่อเหตุ นี้คล้ายกับการกของฟิลล์มอร์ 2 การกคือ

1. Agentive case เช่น เขา ใน เขา โค่น ต้นไม้
2. Instrumental case เช่น หิน เนอร ใน หิน เนอร ละลาย โพ

เมื่อเทียบกับความสัมพันธ์ของคำนามกับคำกริยาของเซฟ ผู้ก่อเหตุ จะตรงกับ agent ของคำกริยา action-process ซึ่งแปลงมาจากคำกริยา process หรือคำกริยา state คำกริยา เช่น โค่น เดิมเป็นคำกริยา process เมื่อมีความหมายว่า "ทำให้" เพิ่มขึ้นมากก็จะเปลี่ยนแปลงเป็นคำกริยา action - process ดังนั้น โค่น

ที่เป็น action - process จึงมีความหมายว่า "ทำให้โค่น"¹ agent ที่สัมพันธ์กับ
คำกริยาโค่นจึงมีความหมายว่า "ผู้ทำให้โค่น" เช่น เขา ใน เขาโค่นต้นไม้

สังเกตว่าประโยคที่หน่วยประธานมีบทบาทผู้ก่อเหตุกับประโยคที่หน่วยประธานมีบทบาท
ผู้แสดงอาจมีโครงสร้างประโยคเหมือนกันได้ เช่น

หน่วยประธาน	หน่วยกริยา	หน่วยเติมเต็ม
1. <u>เขา</u> (ผู้ก่อเหตุ)	<u>โค่น</u>	<u>ต้นไม้</u>
2. <u>เขา</u> (ผู้แสดง)	<u>เผา</u>	<u>แผล</u>

แต่เราจะสามารถทดสอบความแตกต่างของประโยคทั้งสองนี้ได้โดยแต่งประโยคขึ้นมาเทียบ
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1ก. <u>เขาโค่น</u> <u>ต้นไม้</u>	1ข. <u>ต้นไม้</u> <u>โค่น</u>
2ก. <u>เขาเผา</u> <u>แผล</u>	2ข. <u>แผล</u> <u>เผา</u>

กำหนดให้ประโยค 1ข และ 2ข มีหน่วยประธานเป็นต้นไม้และแผลเหมือนกับหน่วยเติมเต็ม
ของประโยค 1ก และ 2ก ตามลำดับ และมีหน่วยกริยาเป็นโค่นและเผาเหมือนกับหน่วยกริยา
ของประโยค 1ก และ 2กเช่นกัน

จากประโยคทั้งสองชุดนี้จะเห็นว่าประโยคชุดที่ 1 ต้นไม้สามารถเป็นหน่วยประธาน
ของโค่นได้โดยมีบทบาทผู้แสดงการโค่น แต่ประโยคชุดที่ 2 แผลไม่อาจเป็นหน่วยประธาน
ของเผาโดยมีบทบาทผู้แสดงการเผาได้เลย

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2493 ให้ความหมายของ "โค่น"
เป็น 2 ความหมายว่า "ล้ม ทำให้ล้ม" หน้า 258.

จ. ผู้รับการกระทบ

ผู้รับการกระทบหมายถึงผู้หรือสิ่งที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากผู้ออกเหตุ หรือเป็นผู้หรือสิ่งที่อยู่ใต้อการบังคับของผู้ออกเหตุ เช่น

คนไม่ถูกโค่น

คนไม่ ในประโยคนี้เป็นสิ่งที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากผู้อื่นหรือเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้การบังคับของผู้อื่นให้แสดงอาการโค่น กล่าวคือ คนไม่ มี โค่น ลงมาเองแต่มีผู้อื่นเป็นสาเหตุ ดังนั้น คนไม่ จึงมี 2 บทบาทร่วมกันคือเป็นทั้งผู้รับการกระทบและแสดงในขณะเดียวกัน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นทั้งผู้ถูกทำให้ (แสดงอาการโค่น) และแสดงอาการโค่นในขณะเดียวกัน

บทบาทผู้รับการกระทบนี้ตรงกับเป้าหมายของสาเหตุ (goal of causing) ของมาร์กาเรต เบร์รี่¹ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับอิทธิพลความคิดของฮัลลิเดย์โดยอธิบายประโยคต่อไปนี้ว่า

Mary warmed the milk.

the milk เป็นทั้งเป้าหมายของสาเหตุและผู้กระทำ (actor of warming) ในขณะเดียวกัน ส่วน Mary เป็นเพียงผู้เป็นสาเหตุ (actor of causing) เท่านั้น

จะสังเกตได้ว่าบทบาทผู้รับการกระทบนี้จะเกิดร่วมกับบทบาทผู้แสดงเสมอ เช่น คนไม่ ใน คนไม่ถูกโค่น ดังกล่าวแล้ว และบทบาทผู้รับการกระทบร่วมกับผู้แสดงนี้อาจเทียบได้กับการกของฟิลล์มอร์โคคดังนี้

1

Margaret Berry, Introduction to Systemic Linguistics : I Structures and Systems, (London : B.T. Batsford, 1975), p. 158.

1. Objective case เช่น ต้นไม้ ใน ต้นไม้ถูกโค่น
2. Experiential case เช่น เธอ ใน เธอถูกทรมาน

นอกจากนี้บทบาทผู้รับการกระทำรวมกับบทบาทผู้แสดงยังคงคล้ายกับความสัมพันธ์ของคำนามกับคำกริยาของเซฟคังนี้

1. patient เช่น ต้นไม้ ใน ต้นไม้ถูกโค่น
2. experiencer เช่น เธอ ใน เธอถูกทรมาน

บทบาทผู้รับการกระทำรวมกับบทบาทผู้แสดงยังอาจเทียบได้กับ "ผู้รับใช้(การិการก)" ของพระยาอุปทิศศิลปสาร¹ แม้ว่าตัวอย่างประโยคของท่านจะไม่ใช่ว่าประโยคหลักก็ตาม ตัวอย่างเช่น ศิษย์ เป็นผู้รับใช้ใน ครูให้ศิษย์อ่านหนังสือ ศิษย์ สัมพันธ์กับทั้ง ให้ และ อ่าน พร้อม ๆ กันคือเป็นผู้ถูกให้(ผู้รับการกระทำ) และ เป็นผู้แสดงการอ่าน(ผู้แสดง)

4.1.2.3 บทบาทปัจจัยแวดล้อม

ก. ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยจน์

ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยจน์หมายถึงผู้หรือสิ่งที่ได้หรือเสียผลประโยจน์โดยตรงจากการแสดงกริยา เช่น

1. เขาขายนมเด็ก ๆ
2. เขาขโมยเงินน้อง

เด็ก ๆ ในประโยคแรกเป็นผู้ได้รับนมอันเนื่องมาจากการขาย น้อง ในประโยคที่ 2 เป็นผู้เสียเงินไปเนื่องมาจากการขโมย ดังนั้น เด็ก ๆ และ น้อง จึงมีบทบาทเป็นผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยจน์ในประโยคที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

¹ พระยาอุปทิศศิลปสาร, หลักภาษาไทย, หน้า 63 (วชิรวิภาค).

อาจกล่าวได้ว่าผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในวิทยานิพนธ์นี้ตรงกับ Dative case ของฟิลล์มอร์ (1968) ซึ่งหมายถึงการกของคำนามซึ่งเป็นคนหรือสัตว์ที่ได้รับการกระทบกระเทือนจากสภาพหรือการกระทำ ดังนั้นฟิลล์มอร์จะจัดให้ John และ her cousin เป็น Dative ในประโยคต่อไปนี้

1. Mary gave John a book.
2. She bought a second-hand car from her cousin.

ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในวิทยานิพนธ์นี้ต่างกับ beneficiary ของเซฟ และของฮัลลiday ตรงที่ beneficiary ของเซฟและฮัลลiday หมายถึงผู้ได้ผลประโยชน์เท่านั้นไม่รวมผู้เสียผลประโยชน์ด้วย ดังจะเห็นได้จากคำจำกัดความที่ว่า beneficiary ของเซฟหมายถึงคำนามซึ่งระบุบุคคลผู้ได้รับประโยชน์ และ beneficiary ของฮัลลiday หมายถึงผู้ได้รับผลประโยชน์จากคำกริยาของประโยค¹ ฉะนั้นเซฟและฮัลลiday จะจัดให้ เด็ก ๆ ในประโยคต่อไปนี้เป็น beneficiary

1. เขาขายขนม เด็ก ๆ
2. เขาแจกขนม เด็ก ๆ

แต่ไม่จัดให้ พ่อ ในประโยคต่อไปนี้เป็น beneficiary

1. เขาขโมยเงิน พ่อ
2. เขาขอเงิน พ่อ

สังเกตว่าคำนามที่มีบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชนั้น เมื่อปรากฏหลังคำกริยา เราจะสามารถเติมคำบุพบท ให้ หรือ จาก ข้างหน้าคำนามนั้นได้และในทางกลับกันหากมีคำบุพบท ให้ หรือ จาก ปรากฏหน้าคำนามที่มีบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชนั้น เราก็อาจตัดคำบุพบทนั้น ๆ ออกได้โดยความหมายของประโยคไม่เปลี่ยนแปลง เช่น

1. เขาขายนม (ให้/แก่/ให้แก่) เด็ก ๆ
2. เขาแจกนม (ให้/แก่/ให้แก่) เด็ก ๆ
3. เขาขโมยเงิน (จาก) พ่อ
4. เขาขอเงิน (จาก) พ่อ

ดังนั้นจึงถือว่าคำบุพบท ให้ และ จาก เป็นคำบุพบทนอกผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชนั้น

จะสังเกตได้ว่าคำกริยาที่สัมพันธ์กับบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชนั้นจะเกี่ยวข้องกับ การแลกเปลี่ยนผลประโยชนั้น การให้หรือเอาประโยชนจากกัน เช่น ซื้อ ขาย ยืม ให้ ขอ แจก แถม และ ขโมย

อนึ่งผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นบทบาทของสิ่งมีชีวิต อาจเป็นบทบาทของสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ เช่น เงินแผ่นดินมีบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชนั้นในประโยคต่อไปนี้

ฝนให้ความชุ่มชื้นแก่เงินแผ่นดิน

ข. สถานที่

สถานที่หรือ place ของวลีใดเคยหมายถึงบทบาทของสิ่งที่เป็นพื้นที่หรือบริเวณ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงกริยาซึ่งอาจเป็นบริเวณที่การแสดงกริยานั้นดำรงอยู่หรือดำเนินอยู่เคลื่อนออกมาหรือเคลื่อนเข้าไปหา ตัวอย่างเช่น

1. เขานิ่งเกาอี้
2. เขาคกเตียง
3. เขาคกน้ำ

ประโยคแรก เกาอี้ เป็นบริเวณที่การนั่งค้ำเนินอยู่ ประโยคที่ 2 เตียง เป็นบริเวณที่การตกของเขามิทิศทางเคลื่อนออกมา และประโยคที่ 3 น้ำ เป็นบริเวณที่การตกของเขามิทิศทางเคลื่อนเข้าไปหา

สถานที่ในวิทยานิพนธ์ตรงกับ location ของเซฟและ Locative case ของฟิล์มอร์ซึ่งหมายถึงการกึ่งแสดงถึงบริเวณสถานที่ของการกระทำหรือของสภาพ

สังเกตได้ว่าค่านามที่มีบทบาทสถานที่เมื่อปรากฏหลังคำกริยาคงเช่น เกาอี้ เตียง และ น้ำ ในตัวอย่างนี้เราจะสามารถเพิ่มคำบุพบทบอกสถานที่ (ที่ บน ข้าง นอก ใน ใต้ เหนือ จาก หลัง หน้า หรือใกล้ เป็นต้น) ข้างหน้าค่านามนั้นได้ เช่น ที่เกาอี้ จากเตียง และ ในน้ำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. เขานิ่งที่เกาอี้
2. เขาคกจากเตียง
3. เขาคกลงไปในน้ำ

จะสังเกตว่าค่านามที่มีบทบาทสถานที่เมื่อปรากฏหลังคำกริยาอาจมีคำบุพบทหน้าคือคำว่า จาก ใต้ เช่นเดียวกับค่านามที่มีบทบาทผู้เกี่ยวข้องของกับผลประโยชน์ หรือกล่าวได้ว่า คำบุพบทจาก ที่เป็นคำบุพบทบอกสถานที่นั้นพ้องรูปกับ จาก ที่เป็นคำบุพบทบอกผู้เกี่ยวข้องของกับผลประโยชน์ เช่น

1. สุชาติออกแหวนจากมาลี (สถานที่)
2. สุชาติซื้อแหวนจากมาลี (ผู้เกี่ยวข้องของกับผลประโยชน์)

ประโยคที่ 1 มาลีมีบทบาทเป็นสถานที่ในการถอด ส่วนประโยคที่ 2 มาลีมีบทบาทเป็นผู้เกี่ยวข้องกับ
 กับผลประโยชนในการซื้อ มาลีในประโยคทั้งสองต่างก็มีคำบุพบทจากนำหน้า เช่น เดียวกัน
 ดังนั้นเราจึงไม่อาจสังเกตบทบาทสถานที่จากคำบุพบทจากใด แต่เราก็สามารถตรวจสอบความ
แตกต่างของบทบาทสถานที่กับบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชนใดคั้งนี้

1. สุคาถอดแหวนจากมาลี

แสดงว่า เมื่อสุคาถอดแหวนนั้น แหวนอยู่ที่มาลี

2. สุคาซื้อแหวนจากมาลี

บอกไม่ได้ว่าเมื่อสุคาซื้อแหวนนั้น แหวนอยู่ที่ไหน (เช่นเดียวกับสุคาซื้อบ้านจาก
มาลี เมื่อสุคาซื้อบ้าน บ้านไม่จำเป็นต้องอยู่ที่เดียวกับมาลี)

หากคำนามใดมีบทบาทสถานที่ จะต้องบอกสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับคำกริยา ดังนั้น
มาลีในประโยคที่ 1 จึงถือได้ว่ามีบทบาทสถานที่ เพราะมาลีในประโยคนีระบุสถานที่ที่เกี่ยวข้อง
 ของกับถอด(แหวน) คือบอกว่าในขณะที่มีการถอดแหวนนั้นแหวนอยู่ที่มาลี ส่วนมาลีในประโยค
 ที่ 2 ไม่ได้ว่ามีบทบาทสถานที่ เพราะมาลีในประโยคนี้ไม่ได้ระบุสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับซื้อ
 (แหวน) คือไม่ได้ระบุว่าในขณะที่มีการซื้อแหวนนั้นแหวนอยู่ที่ใด

สำหรับประโยคสุคาซื้อแหวนจากมาลี หากต้องการระบุสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการ
 ซื้อแหวนก็ต้องเพิ่มเติมคำนามที่มีบทบาทสถานที่ลงไป เช่น

สุคาซื้อแหวนจากมาลี ที่ร้านนี้(สถานที่)

ร้านนี้มีบทบาทสถานที่ในประโยคนี้ เพราะระบุสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับซื้อ(แหวน) คือระบุว่า
 แหวนอยู่ที่ร้านนี้เมื่อมีการซื้อเกิดขึ้น

ค. เครื่องมือ

เครื่องมือหมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสดงกริยาในฐานะเป็นเครื่องมือ
ให้การแสดงกริยาคำเนินไปได้เช่น

1. เขายิงปืน
2. เขาไปรถไฟ

ปืน เป็นเครื่องช่วยในการยิง รถไฟ เป็นเครื่องช่วยในการไป ฉะนั้นปืน และรถไฟ จึงมีบทบาทเครื่องมือในประโยคที่ 1 และที่ 2 ตามลำดับ

เครื่องมือในวิทยานิพนธ์นี้ตรงกับ instrument ของเซฟซึ่งหมายถึงสิ่งที่แสดงบทบาทในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพ และสิ่งนี้ไม่ใช่พลังคนเหตุ (motivating force) สาเหตุ (cause) หรือผู้กระทำ (instigator)

เครื่องมือในวิทยานิพนธ์นี้คล้ายกับ Instrumental case ของฟิลล์มอร์ซึ่งหมายถึงการยกของพลังหรือวัตถุไม่มีชีวิตอันเป็นตัวทำให้เกิดการกระทำหรือสภาพ แต่จะต่างกับ Instrumental case ตรงที่เครื่องมือในวิทยานิพนธ์นี้จะไม่รวมเอาสิ่งไม่มีชีวิตที่มีพลังไว้ด้วย เช่น น้ำ ในประโยคน้ำ เขาจะดื่ม จะไม่ถือเป็นเครื่องมือในวิทยานิพนธ์นี้ ถึงแม้จะจัดเป็น Instrumental case ตามแนวคิดของฟิลล์มอร์ แต่จะถือเป็นผู้กระทำ

สังเกตว่า คำนามที่มีบทบาทเครื่องมือนั้นเมื่อปรากฏหลังคำกริยาเราจะสามารถเติมคำบุพบทบอกเครื่องมือซึ่งได้แก่ ด้วย หรือ โดย เข้าข้างหน้าคำนามนั้นได้ เช่น ด้วยปืน และ ด้วย/โดยรถไฟ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. เขายิงด้วยปืน
2. เขาเดินทางด้วย/โดยรถยนต์

สำหรับโดยนั้นจะนำหน้าเครื่องมือที่มีลักษณะเป็นพาหนะเท่านั้น

คำบุพบทบอกเครื่องมือโดยจะพ้องรูปกับคำบุพบทบอกผู้แสดงกริยาโดยแต่เราก็สามารถทดสอบได้คือ ถ้าโดยนั้นไม่ใช่คำบุพบทบอกเครื่องมือจะไม่สามารถเอาคำว่าด้วยมาแทนที่ได้ เช่น โดยในประโยคต่อไปนี้

ชุกนี้แสดงแบบโดยคุณเนาวรัตน์
* ชุกนี้แสดงแบบด้วยคุณเนาวรัตน์

โดยทั่วไปแล้วเครื่องมือจะเป็นบทบาทของคำนามไม่มีชีวิต แต่ก็อาจเป็นบทบาทของสิ่งมีชีวิตได้ เช่น ลูกออกในประโยคว่า

เขาเลี้ยงปลาด้วยลูกออก

ง. วัสดุ

วัสดุหมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสดงกริยาในฐานะเป็นเนื้อสารของสิ่งอื่นหรือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมาเป็นเนื้อสารของสิ่งอื่น เช่น

1. เมฆประกอบด้วยละอองไอน้ำ
2. โตะตัวนี้ทำด้วยหินอ่อน
3. เตานี้ทำจากถั่วเหลือง

ประโยคแรกละอองไอน้ำเป็นเนื้อสารของเมฆ ประโยคที่ 2 หินอ่อนเป็นเนื้อสารของโตะตัวนี้ และประโยคที่ 3 ถั่วเหลืองเป็นเนื้อสารของเตา ฉะนั้นละอองไอน้ำ หินอ่อน และถั่วเหลือง จึงมีบทบาทวัสดุในประโยคทั้ง 3 ตามลำดับ

วัสดุในวิทยานิพนธ์นี้ตรงกับ Material ของแลมเบิร์ต แลมเบิร์ตได้แบ่ง Instrument ออกเป็น 2 อย่างคือ Tool กับ Material¹ พงษ์ศรี เลชะวิฑนะ ได้อธิบายเสริมว่า Tool กับ Material นั้นแตกต่างกันแม้จะเป็น Instrument เหมือนกันก็ตาม ก็จะได้เห็นได้จากการที่ไม่สามารถเชื่อมกันและกันด้วยคำว่า และ ในประโยคได้ เช่น แป้ง (Material) และเตา (Tool) ในประโยคต่อไปนี้

¹ Dorothy Mack Lambert, "The Semantic Syntax of Metaphor : A Case Grammar Analysis," (Ph.D. dissertation, University of Michigan, 1969), p. 131. quoted in Pongsri Lekawatana, "Verb Phrases in Thai...", p. 56-61.

* สุคาไซแปงและเตาทำขนมปัง

นอกจากนี้ Material เท่านั้นที่ปรากฏกับคำบุพบทจากไต่ เช่น

1. สุคาทำตุกตาจากมา
2. * สุคาทำตุกตาจากเข็มและค้าย

จึงกล่าวได้ว่า Material นั้นมีลักษณะเป็นแหล่งที่มาอยู่ด้วย ในขณะที่ Tool ไม่มีลักษณะเช่นนั้น นั่นคือ Material มีลักษณะ [+ source] แต่ Tool มีลักษณะ [-source] นอกจากนี้ยังต่างกันที่ Material มีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ Tool ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

แม้ว่าวัสดุและเครื่องมือจะมีความแตกต่างกันแต่ฟิล์มอร์และเซฟก็ไม่ได้แยกบทบาททั้งสองออกจากกันโดยที่ฟิล์มอร์เรียกว่า Instrumental case และเซฟเรียกว่า instrument

สังเกตว่าคำนามที่มีบทบาทวัสดุนั้นเมื่อปรากฏหลังคำกริยาเราจะสามารถเติมคำบุพบทบอกวัสดุด้วยหรือจากเขาข้างหน้าคำนามนั้นได้ เช่น

เสื่อแบบนี้ถักใหม่พรมแบบนลำบาก

เสื่อแบบนี้ถักด้วยใหม่พรมแบบนลำบาก

คำบุพบทบอกวัสดุนี้ของรูปกับคำบุพบทบอกเครื่องมือด้วย ดังนั้นเราจึงไม่อาจสังเกตบทบาทวัสดุจากคำบุพบทด้วยได้ แต่เราก็สามารถพิจารณาความแตกต่างของคำนามที่มีบทบาทวัสดุกับคำนามที่มีบทบาทเครื่องมือได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. เสื่อตัวนี้ถักด้วยใหม่พรม

แสดงว่า ใหม่พรมถูกนำมาทำเป็นเนื้อสารของเสื่อตัวนี้

2. เสื้อตัวนี้ตกควมมือ

ไม่ได้แสดงว่ามีถูกนำมาทำเป็นเนื้อสารของเสื้อตัวนี้
 ดังนั้นถือว่าไหมพรมในข้อ 1 มีบทบาทวัตถุประสงค์เพราะบ่งบอกเนื้อสารของเสื้อตัวนี้ แต่มือในข้อ 2
 ไม่ถือว่ามีบทบาทวัตถุประสงค์ เพราะไม่บ่งบอกเนื้อสารของเสื้อตัวนี้

ส่วนคำบุพบท**บอกวัตถุประสงค์**จากที่พ้องรูปกับคำบุพบทบอกผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และสถานที่
 แต่เราสามารถทดสอบได้ว่าจากนั้นเป็นคำบุพบทบอกวัตถุประสงค์หรือไม่โดยใช้คำว่าด้วยเหตุที่จาก หาก
แทนที่ใดก็แสดงว่าจากนั้นเป็นคำบุพบทบอกวัตถุประสงค์ เช่น

เตาทำจากถั่วเหลือง

เตาทำด้วยถั่วเหลือง

แต่หากจากนั้นไม่ใช่คำบุพบทบอกวัตถุประสงค์จะไม่อาจแทนที่ด้วยคำว่าด้วยได้เลย เช่น

1. วิทยานี้ตั้งขโมยมาจากฉันแน่

* วิทยานี้ตั้งขโมยมาด้วยฉันแน่

2. ผ่านท้องถอกมาจากชาวฉันแน่

* ผ่านท้องถอกมาด้วยชาวฉันแน่

จ. ขอบเขตของชบวนการ

ขอบเขตของชบวนการหรือ range ของสัญลักษณ์หมายถึงตัวจำกัดขอบเขต
หรือความเกี่ยวข้องของชบวนการ ตัวอย่างเช่น

พวกเขาอภิปรายเรื่อง "สุขภาพจิตของคนกรุง"

เรื่อง "สุขภาพจิตของคนกรุง" แสดงขอบเขตของการอภิปรายว่า อภิปรายในขอบเขตของ
 หัวข้อนี้เท่านั้น ฉะนั้นเรื่อง "สุขภาพจิตของคนกรุง" จึงถือว่า**มีบทบาทขอบเขตของชบวนการ**

ขอบเขตของขบวนการในวิธานิพนธ์นี้คล้ายกับ Factitive case ของฟิลล์มอร์ซึ่งหมายถึงการกรของสิ่งที่เป็นผลจากการกระทำหรือจากสภาพ หรือสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของคำกริยา

นอกจากนี้ขอบเขตของขบวนการในวิธานิพนธ์นี้ยังคล้ายกับ complement ของเซพซึ่งหมายถึงหน่วยซึ่งเกิดขึ้นมาจากการกระทำ หรือตัวที่มาเสริมความหมายของคำกริยาให้สมบูรณ์หรือจำกัดความหมายของคำกริยาให้แคบเข้า

จะสังเกตได้ว่าคำนามที่มีบทบาทขอบเขตของขบวนการนั้นเมื่อปรากฏหลังคำกริยา เราไม่อาจเติมคำบุพบทบอกผู้เกี่ยวข้องของกับผลประโยชน์ (ให้ แก่ จาก) คำบุพบทบอกสถานที่ (ที่ บน ใน ใต ฯลฯ) คำบุพบทบอกเครื่องมือ (ด้วย โดย) คำบุพบทบอกวัสดุ (ด้วย จาก) หรือคำบุพบทบอกผู้แสดง (โดย) ได้เลย เช่น

* เธอร่องในเพลงสากล

สิ่งที่ใ้กล่าวมาแล้วว่าขอบเขตของขบวนการ เป็นตัวจำกัดขอบเขตหรือความเกี่ยวข้องของขบวนการ คือไปนี้จะยกตัวอย่างให้ชัดเจนขึ้น ดังต่อไปนี้

1. เขาร่องเพลง/เพลงไทยเดิม/เพลงลาวดวงเดือน
2. เขาววยเอร/พระ/ซี
3. เขาฉลุลายนี้
4. เขาช่วยเธอเรื่องเงิน

* ประโยคที่ 1 เพลง มาจำกัดขอบเขตของร่องวาร่องในแนวทางที่เป็นทำนองเพลงเท่านั้น ไม่ใช่ร่องในแนวทางอื่นเช่น ร่องครวญครางหรือร่องตะโกน เพลงไทยเดิมนอกจากจำกัดขอบเขตวาร่องอย่างเป็นทางการแล้วยังจำกัดให้แคบลงไปอีกว่าต้องเป็นทำนองเพลงไทยเดิมเท่านั้น และเพลง "ลาวดวงเดือน" ก็จำกัดขอบเขตของร่องให้แคบลงไปเช่นกันวาร่องเป็นเพลงที่ชื่อลาวดวงเดือนเท่านั้น

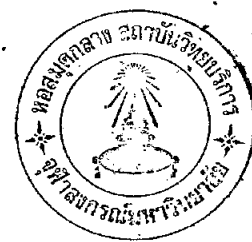
ประโยคที่ 2 เนร หรือ พระ หรือ ชี เป็นตัวจำกัดขอบเขตของ บวช ว่า บวช ทาง ค่านโค หรือเป็นการบวชประเภทใด

ประโยคที่ 3 ลาย จำกัดขอบเขตของการ ดูว่าดู ไปตาม ลาย ไม่ใช่อะไรอย่างไม่มีขอบเขตหรือทิศทาง

ประโยคที่ 4 เรื่องเงิน จำกัดขอบเขตของการ ช่วย ว่าช่วยในเรื่องเงินเท่านั้น

สังเกตว่าคำกริยาบางคำอาจมีหรือไม่มีคำนามที่มีบทบาทขอบเขตของขบวนการปรากฏรวมด้วยก็ได้ เช่น

1. เขา ซัง (นำหนัก) ปลา
2. เขา เมา (เหลา)
3. เขา สลัก (ลาย) บานประตู

แต่สำหรับคำกริยาบางคำต้องมีคำนามที่มีบทบาทขอบเขตของขบวนการปรากฏรวมด้วยเสมอ

จนดูคล้ายกับเป็นคำคำเดียวกัน เช่น

1. เขา ร้องเพลง
2. เขา อาบน้ำ

4.2 ลักษณะของประโยครับ

ก่อนที่จะกล่าวถึงประโยครับโดยละเอียดเกี่ยวกับทิศทางบทบาทของหน่วยประธานและทางคำนามชนิดของประโยคซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรากฏของตัวการ จะได้อธิบายถึงเกณฑ์ในการกำหนดประโยครับเสียก่อน

4.2.1 เกณฑ์ในการกำหนดประโยครับ

ประโยครับเป็นประโยคที่กำหนดขึ้นหลังจากการกำหนดประเภทใหญ่ ๆ ของประโยคในภาษาไทยแล้ว ประโยคในภาษาไทยอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือประโยคแสดง

(extensive clause) ซึ่งเป็นประโยคที่มีคำกริยาชนิดการแสดง เช่น เขาเกาะแฉด และประโยคสภาพ (intensive clause) ซึ่งเป็นประโยคที่มีคำกริยาชนิดสภาพ เช่น เธอสวย ประโยคที่มีคำกริยาชนิดการแสดงจะมีผู้แสดงเกี่ยวข้องกับอวยุควยเสมอ เช่น คำกริยาเกาะจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้แสดงการเกาะ เช่น เขาในประโยคข้างบนนี้ ตามแนวคิดของฮัลลiday ประโยครับจะเกี่ยวข้องกับประโยคแสดงเท่านั้นไม่เกี่ยวข้องกับประโยคสภาพ ฉะนั้นต่อไปนี้จะกล่าวถึงแต่ประโยคแสดงเท่านั้น

ประโยครับกำหนดขึ้นจากการพิจารณาประโยคแสดง 2 พวกตามลำดับ ดังนี้

1. ประโยคแสดงที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาทผู้รวมชบวนการ
2. ประโยคแสดงที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาทปัจจัยแวดล้อม

4.2.1.1 การกำหนดประโยครับจากประโยคแสดงที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาท

ผู้รวมชบวนการ

ประโยครับเป็นประโยคประเภทหนึ่งที่ได้มาจากการแบ่งประเภทของประโยคแสดง ประโยคแสดงอาจแบ่งประเภทได้โดยพิจารณา 2 ด้านดังนี้

ก. บทบาทต่าง ๆ ของคำนามซึ่งสัมพันธ์กับคำกริยาของประโยค	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ป. กอผล} \\ \text{ป. บรรยาย} \end{array} \right.$
ข. บทบาทของหน่วยประธานของประโยค	
ก. ประโยคแสดงอาจแบ่งประเภทได้ 2 ประเภท ตามบทบาทต่าง ๆ ของคำนามซึ่งสัมพันธ์กับคำกริยาของประโยค ดังนี้	

ก.1 ประโยคกอผล (effective clause)

ก.2 ประโยคบรรยาย (descriptive clause)

ก.1 ประโยคกอผล

ประโยคก่อก่อผลหมายถึงประโยคแสดงที่มีบทบาทเป้าหมายเกี่ยวข้องกับควยเสมอ คือจะมี
 * ทั้งบทบาทผู้แสดงและเป้าหมายเกี่ยวข้องกับคำกริยาเสมอ เช่น :

1. เขา(ผู้แสดง) เกา แผล(เป้าหมาย)
2. เขา(ทั้งผู้แสดงและเป้าหมาย) เกา
3. แผลแบบนั้น(เป้าหมาย) เกามัน

ประโยคที่ 1 เขามีบทบาทผู้แสดงการเกา แผลมีบทบาทเป้าหมายของการเกา

ประโยคที่ 2 เขามีบทบาททั้งผู้แสดงและเป้าหมาย คือ เขาเป็นทั้งผู้แสดงการเกาและ
 ผู้ถูกเกาในเวลาเดียวกัน ประโยคนี้จึงมีความหมายว่า "เขาเกาคัวเอง"

ประโยคที่ 3 แผลแบบนั้นมีบทบาทเป้าหมาย สำหรับประโยคที่ 3 นี้ถือว่าผู้แสดงยังคงเกี่ยว
 ขงกับคำกริยา แม้ว่าจะไม่มีคำนามซึ่งมีบทบาทนี้ปรากฏอยู่ในประโยคเลขก็ตาม

ก.2 ประโยคบรรยาย

ประโยคบรรยายหมายถึงประโยคแสดงที่ไม่มีบทบาทเป้าหมายเกี่ยวข้องกับควยเลย
 แต่จะมีบทบาทผู้แสดง ผู้ก่อเหตุ และผู้รับการกระทบเกี่ยวข้องกับคำกริยาเสมอ เช่น

1. เขา(ผู้ก่อเหตุ) โดน คนไม่(ทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง)
2. คนไม่(ทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการกระทบ และผู้แสดง) โดน
3. คนไม่(ทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง) ถูก โดน

ประโยคที่ 1 เขามีบทบาทผู้ก่อเหตุคือทำให้คนไม่แสดงอาการโดน คนไม่มีบทบาทเป็นทั้ง
 ผู้รับการกระทบและผู้แสดงในขณะเดียวกัน

ประโยคที่ 2 คนไม่มีบทบาทเป็นทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการกระทบ และผู้แสดง คือตัวคนไม่เอง
 เป็นเหตุที่ทำให้เกิดการโดนเช่น ความดุฟังของคนไม่ เป็นต้น

ประโยคที่ 3 คนไม่มีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง คือคนไม่ถูกทำให้แสดงอาการ
 โดน สำหรับประโยคที่ 3 นี้ถือว่าผู้ก่อเหตุยังคงเกี่ยวข้องกับคำกริยา แม้ว่าจะไม่มีคำนาม
 ซึ่งมีบทบาทนี้ปรากฏในประโยคเลขก็ตาม

ข. ประโยคแสดงอาจแบ่งประเภทโดยพิจารณาบทบาทที่คล้ายคลึงกันของหน่วยประธานในประโยคก่อกอผลและในประโยคบรรยายเป็นเกณฑ์ได้เป็น 3 ประเภทคือ

ข.1 ประโยคก่อกอกริยา (operative clause)

ข.2 ประโยคกลาง (middle clause)

ข.3 ประโยครับ (receptive clause)

ข.1 ประโยคก่อกอกริยา (operative clause)

บทบาทผู้แสดงของหน่วยประธานในประโยคก่อกอผลคล้ายคลึงกับบทบาทผู้ก่อเหตุของหน่วยประธานในประโยคบรรยายมากที่สุด เมื่อเทียบกับบทบาทอื่น ๆ ของหน่วยประธานในประโยคบรรยายแล้ว เพราะบทบาททั้งสองดังกล่าวต่างก็เป็นผู้ก่อให้เกิดกริยาเช่นเดียวกัน เราจะเรียกประโยคก่อกอผลและประโยคบรรยายซึ่งมีหน่วยประธานที่มีบทบาทดังกล่าวนี้ว่า "ประโยคก่อกอกริยา"

ประโยคก่อกอกริยาจึงกล่าวได้ว่าหมายถึงประโยคแสดงที่มีลักษณะต่อไปนี้

ข.1.1 หน่วยประธานมีบทบาทผู้แสดง ในประโยคก่อกอผล เช่น

เขา(ผู้แสดง) เกาแผล

ข.1.2 หน่วยประธานมีบทบาทผู้ก่อเหตุ ในประโยคบรรยาย เช่น

เขา(ผู้ก่อเหตุ) โคนคนไม้

ข.2 ประโยคกลาง (middle clause)

บทบาททั้งผู้แสดงและเป้าหมายของหน่วยประธานในประโยคก่อกอผลคล้ายกับบทบาทผู้ก่อเหตุ ผู้รับการกระทบ และผู้แสดงของหน่วยประธานในประโยคบรรยายมากที่สุด เมื่อเทียบกับบทบาทอื่น ๆ ของหน่วยประธานในประโยคบรรยายแล้ว เพราะบทบาททั้ง 2 ชุดดังกล่าวต่างก็เป็นผู้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่อกันเองเช่นเดียวกัน เราจะเรียกประโยคก่อกอผลและประโยคบรรยายซึ่งมีหน่วยประธานที่มีบทบาทดังกล่าวนี้ว่า "ประโยคกลาง"

ประโยคกล่าวจึงกล่าวได้ว่าหมายถึงประโยคแสดงที่มีลักษณะต่อไปนี้

ข.2.1. หน่วยประธานมีบทบาทเป็นทั้งผู้แสดงและเป้าหมาย ในประโยคก่อดผล
เช่น
นางสาวงาม

เขา(ทั้งผู้แสดงและเป้าหมาย) เกา

ข.2.2. หน่วยประธานมีบทบาทเป็นทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการกระทบ และผู้แสดง
ในประโยคบรรยาย เช่น

ต้นไม้(ทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการกระทบและผู้แสดง) โคน

ข.3 ประโยครับ (receptive clause)

บทบาทเป้าหมายของหน่วยประธานในประโยคก่อดผลคล้ายกับบทบาททั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดงของหน่วยประธานในประโยคบรรยายมากที่สุด เมื่อเทียบกับบทบาทอื่น ๆ ของหน่วยประธานในประโยคบรรยายแล้ว เพราะบทบาททั้ง 2 ชุดดังกล่าวนี้ต่างก็ไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดกริยา/ชนเดียวกัน เราจะเรียกประโยคก่อดผลและประโยคบรรยายซึ่งมีหน่วยประธานที่มีบทบาทดังกล่าวนี้ว่า "ประโยครับ"

ประโยครับจึงกล่าวได้ว่าหมายถึงประโยคแสดงที่มีลักษณะต่อไปนี้

ข.3.1 หน่วยประธานมีบทบาทเป้าหมาย ในประโยคก่อดผล เช่น

ແລນແມນນີ(เป้าหมาย) เกา มัน

มีบทบาทก่อดผล
บรรยายเช่น

ข.3.2 หน่วยประธานมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง ในประโยค

ต้นไม้(ทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง) ถูก โคน

เป้าหมาย หน่วยก่อดผล

จพาลงการศึกษาศึกษาวิทยาลัย

จากการพิจารณาประโยคแสดงทั้ง 2 ด้านดังกล่าวนี้ เราจึงอาจเขียนตารางแสดงประเภทของประโยคแสดงไต่กันนี้

แสดง	กอกิริยา	กลาง	รับ
กอมล <small>เขารพวง เกียรต</small>	<u>ประธาน</u> เงิน ผู้แสดง <u>เขา</u> เกาแผล	<u>ประธาน</u> ทั้งผู้แสดงและเป้าหมาย <u>เขา</u> เกา(ตัวเอง)	<u>ประธาน</u> เป้าหมาย <u>ແຂ່ງແມ່ນີ້</u> เกามัน
บรยาย <small>ผู้กระทำหอกเหตุ ผู้กระทำ คช.ว.</small>	<u>ประธาน</u> ผู้ก่อเหตุ <u>เขา</u> โค่นต้นไม้	<u>ประธาน</u> ทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการ กระทำ และผู้แสดง <u>ต้นไม้</u> โค่น(เอง)	<u>ประธาน</u> ทั้งผู้รับการกระทำและ ผู้แสดง <u>ต้นไม้</u> ถูกโค่น

ตารางแสดงประเภทของประโยคแสดง

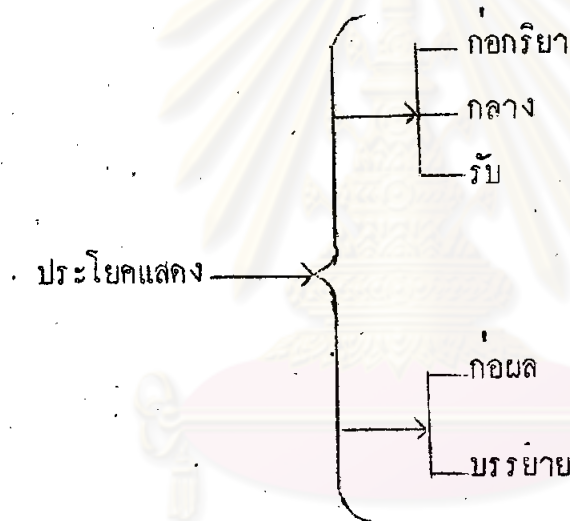
ตารางนี้แสดงการจำแนกประเภทของประโยคแสดง 2 ด้าน ด้านหนึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภทคือ ประโยคกอมล และประโยคบรรยาย อีกด้านหนึ่งจำแนกเป็น 3 ประเภทคือ ประโยคกอกิริยา ประโยคกลาง และประโยครับ

การจำแนกประเภทของประโยคแสดงทั้ง 2 ด้านดังกล่าวนี้ทำให้เห็นชัดเจนว่าประโยคแสดงอาจมีลักษณะต่าง ๆ กันได้ทั้งหมด 6 ลักษณะ คือ

1. <u>กอกวิทยาและกอมผล</u>	เช่น	เขาเกาแผล
2. <u>กอกวิทยาและบรรรยา</u>	เช่น	เขาโคนต้นไม้
3. <u>กลางและกอมผล</u>	เช่น	เขาเกา(ตัวเอง)
4. <u>กลางและบรรรยา</u>	เช่น	ต้นไม้โคน(เอง)
5. <u>รับและกอมผล</u>	เช่น	แผลแบบนี้เกามัน
6. <u>รับและบรรรยา</u>	เช่น	ต้นไม้ถูกโคน

ไคคังนี้

เราจึงอาจเขียนแผนภูมิอธิบายลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ทั้งหมดของประโยคแสดง

ระบบของประโยคแสดง

แผนภูมินี้แสดงว่าเมื่อผู้พูดเลือกประโยคแสดงก็จะมีโอกาสเลือกลักษณะของประโยค 2 ชุดพร้อม ๆ กันไป ชุดที่ 1 มีตัวเลือก 3 ตัวคือ กอกวิทยา กลาง และรับ ส่วนชุดที่ 2 มีตัวเลือก 2 ตัวคือ กอมผล และบรรรยา ผลจากการเลือกตัวเลือกชุดที่ 1 พร้อม ๆ กับชุดที่ 2 นี้ทำให้ประโยคแสดงมีโอกาสเป็นไปได้ 6 ลักษณะดังกล่าว

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าคำกริยาในประโยคแสดงก็คือคำกริยาชนิดการแสดง คำกริยาชนิดการแสดงนี้อาจจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามการปรากฏในประโยคแสดงประเภทกอมผลและประเภทบรรรยาคือ

1. คำกริยากลุ่ม 1 (ยิ้ม โคน)
  2. คำกริยากลุ่ม 2 (กิน เกา)
1. คำกริยากลุ่ม 1 (ยิ้ม โคน)

คำกริยากลุ่ม 1 ได้แก่คำกริยาที่ปรากฏในประโยคบรรยายเท่านั้นไม่ปรากฏในประโยคก่อกมล คำกริยากลุ่มนี้ทุกคำจะปรากฏในประโยคกลางเสมอ แต่อาจปรากฏหรือไม่ปรากฏในประโยคก่อกกริยาหรือประโยครับก็ได้ เราจึงอาจแบ่งคำกริยากลุ่ม 1 ออกเป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้

1.1 คำกริยากลุ่ม 1ก (ยิ้ม) ได้แก่คำกริยากลุ่ม 1 ที่จะปรากฏเฉพาะในประโยคกลาง คือไม่ปรากฏในประโยคก่อกกริยาและประโยครับ

1.2 คำกริยากลุ่ม 1ข (โคน) ได้แก่คำกริยากลุ่ม 1 ที่จะปรากฏทั้งในประโยคกลาง ประโยคก่อกกริยา และประโยครับ

ตัวอย่างคำกริยากลุ่ม 1 (ยิ้ม โคน) มีดังต่อไปนี้

	ก่อกกริยา	กลาง	รับ
	-	เขายิ้ม	-
	-	นกกิน	-
	-	น้ำเดือด	-
บรรยาย	เขาโคนต้นไม้	ต้นไม้โคน	ต้นไม้ถูกโคน
	เขากลิ้งลูกบอล	ลูกบอลกลิ้ง	ลูกบอลถูกกลิ้งไม่ได้
	เขาระเบิดภูเขา	ภูเขาระเบิด	ภูเขาถูกนั้นระเบิดยาก

จากตัวอย่างนี้ ยิ้ม บิน และเดือดจัดเป็นคำกริยากลุ่ม 1ก โคน กลิ้ง และระเบิด จัดเป็นคำกริยากลุ่ม 1ข

2. คำกริยากลุ่ม 2 (กิน เกา)

คำกริยากลุ่ม 2 ได้แก่คำกริยาที่จะปรากฏในประโยคก่อนหน้านั้นไม่ปรากฏในประโยค
บรรยาย คำกริยากลุ่มนี้ทุกคำจะปรากฏในประโยคกริยาและประโยครับเสมอ แต่อาจปรากฏ
หรือไม่ปรากฏในประโยคกลางก็ได้ เราจึงอาจแบ่งคำกริยากลุ่ม 2 ออกเป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้

2.1 คำกริยากลุ่ม 2 ก (กิน) ได้แก่คำกริยากลุ่ม 2 ที่จะปรากฏในประโยคก่อน-
กริยาและประโยครับเท่านั้น คือไม่ปรากฏในประโยคกลาง

2.2 คำกริยากลุ่ม 2 ข (เกา) ได้แก่คำกริยากลุ่ม 2 ที่จะปรากฏทั้งใน
ประโยคกริยา ประโยคกลาง และประโยครับ

ตัวอย่างคำกริยากลุ่ม 2 (กิน เกา) มีดังต่อไปนี้

	กริยา	กลาง	รับ
กอมล	เขากินขนม	—	ขนมนี้กินอร่อย
	เขาฆ่าเชอ	—	เชอถูกเขาฆ่า
	เขาบูชาคนอย่างนี้	—	คนอย่างนี้ลืควบูชา
	เขาเกาแผล	เขาเกา(ตัวเอง)	แผลแบบนี้เกามัน
	เขาอาบน้ำเค็ก	เขาอาบน้ำ	ทารกนี้อาบน้ำแล้ว
	เขอนวดยาย	เขอกำลังนวด(ตัวเอง)	ยายกำลังนวด

จากตัวอย่างนี้กิน ฆ่า และบูชา จัดเป็นคำกริยากลุ่ม 2 ก เกา อาบน้ำ และนวด จัดเป็น
คำกริยากลุ่ม 2 ข

ค่ากริยากรุป 2 ก และ 2ข นี้ลวนปรากฏในประโยครับ ฉะนั้นต่อไปนี้จะกล่าวรวมว่า
ค่ากริยากรุป 2

เราจึงอาจอธิบายประโยคบรรยายและประโยคกอดผลโดยกล่าวถึงค่ากริยาได้ว่า

1. ประโยคบรรยายได้แก่ ประโยคที่มีค่ากริยากรุป 1 (ยิ้ม โคน)
2. ประโยคกอดผลได้แก่ ประโยคที่มีค่ากริยากรุป 2 (กิน เกา)

จากแผนภูมิซึ่งแสดงระบบของประโยคแสดงดังกล่าวดังนี้ จะเห็นว่าถ้าเลือกประโยคแสดง
ที่เป็นประโยครับ ก็จะต้องเลือกประโยคบรรยายหรือประโยคกอดผลอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยเสมอ

ถ้าเลือกประโยค "รับและบรรยาย" ก็แสดงว่าเลือก

1. ประโยคที่มีค่ากริยากรุป 1 (ยิ้ม โคน)
2. ประโยคที่หน่วยประธานมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการกระทำและผู้แสดง (เช่น ต้นไม้

ถูกโคน)

ถ้าเลือกประโยค "รับและกอดผล" ก็แสดงว่าเลือก

1. ประโยคที่มีค่ากริยากรุป 2 (กิน เกา)
2. ประโยคที่หน่วยประธานมีบทบาทเป้าหมาย (เช่น แผนแบบนี้เกาฉัน)

ประโยครับจึงอาจอธิบายได้ว่า เป็นประโยคที่มีค่ากริยาชนิดการแสดงซึ่งอาจเป็นกรุป 1
หรือกรุป 2 ก็ได้ หน่วยประธานจะมีบทบาททั้งผู้รับการกระทำและผู้แสดงเมื่อค่ากริยาเป็นกรุป 1
(ยิ้ม โคน) และจะมีบทบาทเป้าหมายเมื่อค่ากริยาเป็นกรุป 2 (กิน เกา)

4.2.1.2 การกำหนดประโยครับจากประโยคแสดงที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาท

ปัจจัยแวดล้อม

ในประโยครับในภาษาไทยนั้นนอกจากหน่วยประธานจะมีบทบาทผู้ร่วมชบวนการแล้ว
ยังพบว่าหน่วยประธานอาจมีบทบาทปัจจัยแวดล้อมได้อีกด้วย เช่น

ปากกานี้ (เครื่องมือ) เขียนดี

หน่วยประธานของประโยคนี้คือปากกานี้มีบทบาทเครื่องมือซึ่งเป็นบทบาทปัจจัยแวดล้อม

ในประโยคซึ่งหน่วยประธานมีบทบาทปัจจัยแวดล้อมนี้เมื่อเทียบกับบทบาทผู้ร่วมขบวนการของหน่วยประธานในประโยคกอกิริยา ประโยคกลาง และประโยครับแล้ว จะพบว่าบทบาทปัจจัยแวดล้อมของหน่วยประธานคล้ายกับบทบาทผู้ร่วมขบวนการของหน่วยประธานประโยครับมากที่สุด เพราะต่างก็ไม่สามารถก่อให้เกิดกริยาคายตนเองได้ เช่นเดียวกัน ฉะนั้นหน่วยประธานในประโยคกอกิริยาและประโยคกลางซึ่งสามารถก่อให้เกิดกริยาคายตนเองได้

เราอาจจะกำหนดให้ประโยคแสดงที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาทปัจจัยแวดล้อมทุก ๆ บทบาทเป็นประโยครับค่วย เนื่องจากบทบาทดังกล่าวมีความคล้ายคลึงทางความหมายกับบทบาทผู้ร่วมขบวนการของหน่วยประธานในประโยครับซึ่งกล่าวไว้ในข้อ 4.2.1.1

ในตารางที่แสดงประเภทต่าง ๆ ของประโยคแสดงนั้น ในช่องประโยครับเราอาจแยกบทบาทของหน่วยประธานออกเป็น "ผู้ร่วมขบวนการ เป็นประธาน" และ "ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน" ดังที่ปรากฏในตัวอย่างข้างล่างนี้

กอกิริยา	กลาง	รับ	
		ผู้ร่วมขบวนการ เป็นประธาน	ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน
<u>ประธาน</u> ผู้แสดง	<u>ประธาน</u> ทั้งผู้แสดงและ เป้าหมาย	<u>ประธาน</u> เป้าหมาย	<u>ประธาน</u> เครื่องมือ
<u>เขา</u> เขียนตัวอักษร ควยปากกานี้	—	<u>ตัวอักษรนี้</u> เขียนสวย	<u>ปากกานี้</u> เขียนดี

จากการพิจารณาการปรากฏของคำกริยาชนิดการแสดงทั้งคำกริยากรุ่ม 1 (ยิ้ม โคน) และกรุ่ม 2 (กิน เกา) ในประโยครับ จะพบว่าหน่วยประธานของประโยครับที่มีคำกริยาชนิดนี้ อาจมีบทบาทปัจจัยแวดล้อมใดรวมทั้งหมด 5 บทบาทคือ ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยจน์ สถานที่ เครื่องมือ วัสดุ และขอบเขตของชบวนการ¹

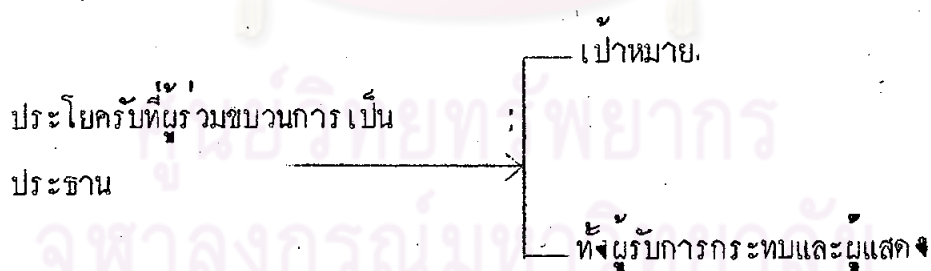
สรุปได้ว่าประโยครับกำหนดขึ้นจากการพิจารณาบทบาทของหน่วยประธานของประโยคแสดง และอธิบายได้ว่าประโยครับหมายถึงประโยคที่มีคำกริยาชนิดการแสดง และหน่วยประธานของประโยคอาจมีบทบาทผู้รวมชบวนการคือ เป้าหมายหรือทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง หรืออาจมีบทบาทปัจจัยแวดล้อมบทบาทใดบทบาทหนึ่งใน 5 บทบาทดังกล่าวแล้ว

4.2.2 บทบาทของหน่วยประธานของประโยครับ

บทบาทของหน่วยประธานในประโยครับมีทั้งหมด 7 แบบ เป็นบทบาทผู้รวมชบวนการ 2 แบบ และเป็นบทบาทปัจจัยแวดล้อม 5 แบบ ดังนี้

4.2.2.1 บทบาทผู้รวมชบวนการของหน่วยประธานประโยครับ

บทบาทผู้รวมชบวนการของหน่วยประธานในประโยครับมี 2 แบบคืออาจเป็นเป้าหมายหรืออาจเป็นทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง เราอาจเขียนแผนภูมิแสดงระบบตัวเลือกรูปนี้ได้ดังนี้

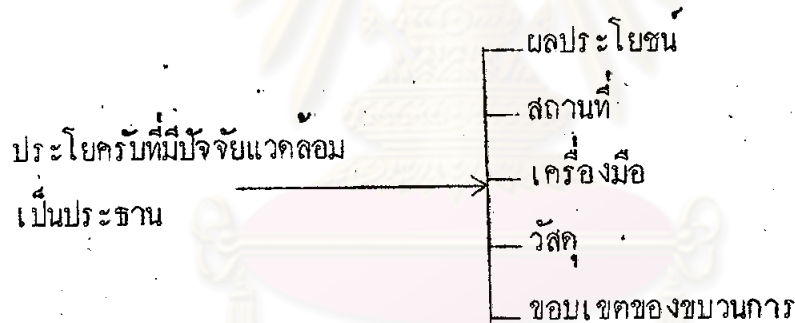
แผนภูมินี้แสดงว่าเมื่อเลือกประโยครับที่มีผู้รวมชบวนการ เป็นหน่วยประธานหรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่ามีหน่วยประธานที่มีบทบาทผู้รวมชบวนการ ก็จะมีโอกาสเลือกประโยครับที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาทเป้าหมาย หรือมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง

¹ ฤกษ์ผานวต ก. การปรากฏของคำกริยาในประโยคแสดงประเภทต่าง ๆ

เมื่อหน่วยประธานมีบทบาทเป้าหมาย ค่ากริยาของประโยคจะเป็นกลุ่ม 2 (กิน เกา) เสมอ เพราะค่ากริยากลุ่ม 2 (กิน เกา) เท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทเป้าหมาย ในกรณีนี้ หน่วยประธานมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการกระทำและผู้แสดง ค่ากริยาของประโยคจะเป็นกลุ่ม 1 (ยิ้ม โคน) เสมอ เพราะค่ากริยากลุ่ม 1 (ยิ้ม โคน) เท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับบทบาททั้งผู้รับการกระทำและผู้แสดง ดังกล่าวแล้วในข้อ 4.2.1.1

4.2.2.2 บทบาทปัจจัยแวดล้อมของหน่วยประธานในประโยครับ

บทบาทปัจจัยแวดล้อมของหน่วยประธานในประโยครับได้แก่ บทบาทโคบทบาทหนึ่งใน 5 แบบ คืออาจเป็นผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยจน์ สถานที่ เครื่องมือ วัสดุ หรือ ขอบเขตของขบวนการก็ได้ ดังจะเขียนแผนภูมิแสดงระบบตัวเลือกชุดนี้ไว้ดังนี้

แผนภูมินี้แสดงว่าเมื่อเลือกประโยครับที่มีปัจจัยแวดล้อมเป็นหน่วยประธานหรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าประโยครับที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาทปัจจัยแวดล้อม ก็จะมีโอกาสเลือกหน่วยประธานที่มีบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยจน์ สถานที่ เครื่องมือ วัสดุ หรือขอบเขตของขบวนการ บทบาทโคบทบาทหนึ่งได้

หน่วยประธานของประโยครับจึงมีบทบาทปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ได้ ดังจะอธิบายต่อไปนี้

ก. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์

หน่วยประธานของประโยชน์อาจมีบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ซึ่งอาจเป็นผู้เสียผลประโยชน์หรือผู้ได้ผลประโยชน์ก็ได้ เช่น คุณคนนี่ และ เด็กคนนี่ ในประโยคต่อไปนี้

หน่วยประธาน

ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์

1. เขาถูกขโมยเงิน
2. เด็กคนนี่ ให้ของเล่นแพง ๆ ไม่ได้ (แก่ชอบทำลายของ)

ประโยคที่ 1 เขา เกี่ยวข้องกับ ขโมย ในฐานะผู้เสียประโยชน์ ส่วนประโยคที่ 2 เด็กคนนี่ เกี่ยวข้องกับ ให้ ในฐานะผู้ได้ผลประโยชน์ ทั้ง เขา และ เด็กคนนี่ จึงถือว่ามีบทบาทผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในประโยคที่ 1 และที่ 2

จะสังเกตได้ว่าประโยคที่มีหน่วยประธานซึ่งมีบทบาทนี้ทุกประโยคจะมีคำกริยากลุ่ม 2 (กิน เกา) เท่านั้น เช่น กู ยืม ขโมย ยกยอก ให้ และขาย

ข. บทบาทสถานที่

หน่วยประธานของประโยชน์อาจมีบทบาทสถานที่ก็ได้ เช่น

หน่วยประธาน

สถานที่

1. เตียงแบบนั้น นอนสบาย
2. เธอถูก สาคน้ำ

ประโยคที่ 1 เตียงแบบนั้น เกี่ยวข้องกับ นอน ในฐานะสถานที่ และประโยคที่ 2 เธอ เกี่ยวข้องกับ สาค ในฐานะสถานที่เช่นกัน

ค. บทบาทเครื่องมือ

หน่วยประธานของประโยคมีบทบาทเครื่องมือก็ได้ เช่น

หน่วยประธาน
เครื่องมือ

1. ปากกานี้เขียนดี
2. กุญแจคอกนี้เปิดประตูไม่ได้

ประโยคที่ 1 ปากกานี้เกี่ยวข้องกับเขียนในฐานะเครื่องมือ ประโยคที่ 2 กุญแจคอกนี้ , เกี่ยวข้องกับเปิดในฐานะเครื่องมือเช่นกัน

ง. บทบาทวัสดุ

หน่วยประธานของประโยคมีบทบาทวัสดุก็ได้ เช่น

หน่วยประธาน
วัสดุ

1. แป้งนี้ทำขนมไม่ได้
2. ไม้นี้สร้างบ้านดี

ประโยคที่ 1 แป้งนี้เกี่ยวข้องกับทำในฐานะวัสดุคือเป็นวัสดุที่ใช้ในการทำ(ขนม) ประโยคที่ 2 ไม้นี้เกี่ยวข้องกับสร้างในฐานะวัสดุ เช่นกันคือเป็นวัสดุที่ใช้ในการสร้าง(บ้าน)

จ. ขอบเขตของขบวนการ

หน่วยประธานของประโยคมีบทบาทขอบเขตของขบวนการ ขอบเขตของขบวนการหมายถึงตัวจำกัดขอบเขตหรือความเกี่ยวข้องของขบวนการ (หน่วยความหมายของคำกริยา) ขอบเขตของขบวนการนี้เป็นบทบาทที่ไม่อาจจัดเป็นบทบาทปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ

อีก 4 บทบาทซึ่งได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์: สถานที่ เครื่องมือ หรือวัสดุ
เช่น เพลงนี้ และ ลายแบบนี้ ในประโยคต่อไปนี้ ตัวอย่าง

หน่วยประธาน

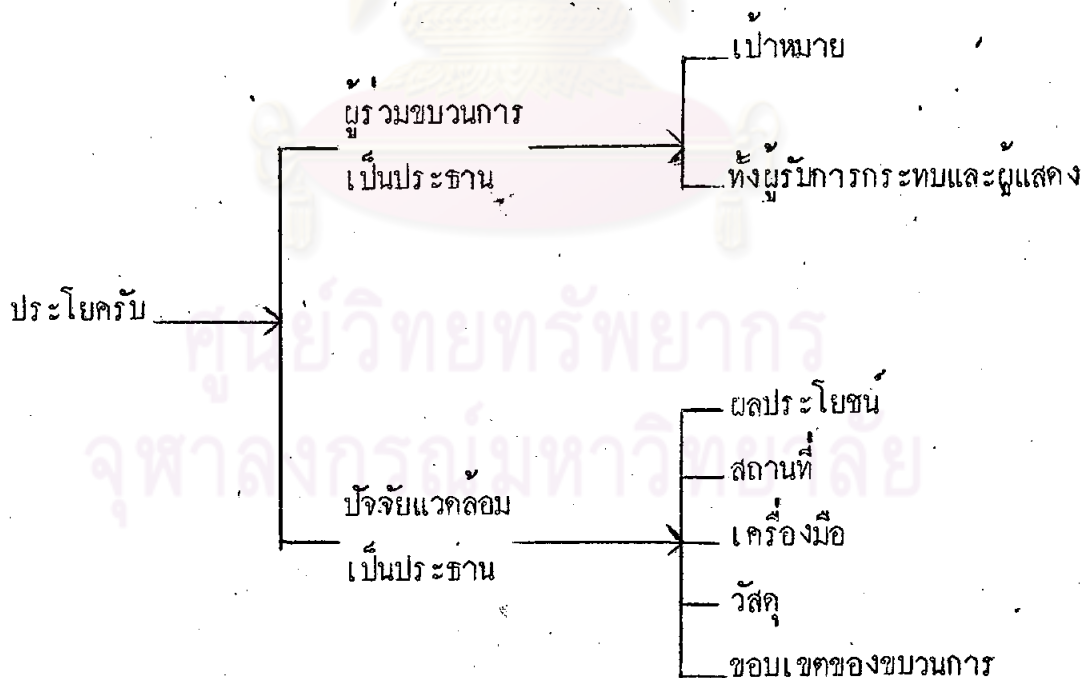
ขอบเขตของขบวนการ

1. เพลงนี้ร้องงาย
2. ลายแบบนี้ดูๆไม่ได้

เพลงนี้ในประโยคที่ 1 และ ลายแบบนี้ ในประโยคที่ 2 เกี่ยวข้องกับคำกริยาของประโยคในฐานะ
ขอบเขตของขบวนการคือจำกัดขอบเขตของ ร้อง และ ดู และไม่อาจจัดเป็นบทบาทปัจจัยแวดล้อม
อื่น ๆ 4 บทบาทที่กล่าวมาแล้วได้

เราอาจเขียนแผนภูมิอธิบายระบบประโยครับตามบทบาทของหน่วยประธานได้ดังนี้

¹ ดูคำอธิบายขอบเขตของขบวนการในหัวข้อ 4.1.2

แผนภูมิตีแสดงว่าเมื่อเลือก "ประโยชน์" แล้ว ก็อาจเลือก "ผู้ร่วมขบวนการ เป็นประธาน" หรืออาจเลือก "ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน" ก็ได้ ถ้าเลือก "ผู้ร่วมขบวนการ เป็นประธาน" ก็จะมีโอกาสเลือก "เป้าหมาย" หรือ "ทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง" ใดอย่างหนึ่ง ถ้าเลือก "ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน" ก็จะมีโอกาสเลือก "ผลประโยชน์" "สถานที่" "เครื่องมือ" "วัสดุ" หรือ "ขอบเขตของขบวนการ" ใดอย่างหนึ่ง

4.2.3 ลักษณะของประโยชน์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรากฏของตัวการ

ประโยชน์อาจแบ่งได้เป็น 2 ชนิดโดยพิจารณาการปรากฏของตัวการ ดังนี้

1. ประโยชน์ที่ตัวการปรากฏ เช่น หนังสือเล่มนี้ถูกสุสานิจ
2. ประโยชน์ที่ตัวการไม่ปรากฏ เช่น หนังสือเล่มนี้ถูกฉีก

ก่อนที่จะกล่าวถึงประโยชน์ทั้ง 2 ชนิดจะกล่าวถึง "ตัวการ" เสียก่อน

4.2.3.1 ตัวการ

ตัวการในที่นี้หมายถึงค่านามที่มีบทบาทใดอย่างหนึ่งใน 3 อย่างต่อไปนี้

1. ค่านามที่มีบทบาทผู้แสดง เช่น สุคา ในประโยคต่อไปนี้
  1. หนังสือเล่มนี้แปลโดยสุคา
  2. หนังสือเล่มนี้ถูกสุคาฉีก

จะสังเกตได้ว่าประโยชน์ที่มีค่านามซึ่งมีบทบาทผู้แสดงปรากฏอยู่จะมีคำกริยากลุ่ม 2 (กิน เถา) เท่านั้น

2. ค่านามที่มีบทบาทผู้ก่อเหตุ เช่น สุคา ในประโยคต่อไปนี้

ตนไม่ถูกสุคาโดน

จะสังเกตได้ว่าประโยชน์ที่มีค่านามซึ่งมีบทบาทผู้ก่อเหตุปรากฏอยู่จะมีคำกริยากลุ่ม 1x (โดน) เท่านั้น

3. คำานามที่มีบทบาทเป็นทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการกระทบ และผู้แสดง เช่น สุภา ใน
ประโยคต่อไปนี้

เพลงนี้ร้องโดยสุภา

จะสังเกตว่าประโยคที่มีคำานามซึ่งมีบทบาทเป็นทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการกระทบ และผู้แสดงปรากฏอยู่
จะมีคำากิริยากรุป 1 ก (ยิ้ม) เท่านั้น

4.2.3.2 ประโยครับกับการปรากฏของตัวการ

เราจะพบว่าประโยครับนั้นบางประโยคก็มีตัวการปรากฏอยู่ บางประโยคก็ไม่มีตัวการ
ปรากฏอยู่ เราจึงอาจแบ่งประโยครับตามการปรากฏของตัวการดังกล่าวได้ 2 ชนิดคือ

ก. ประโยครับที่ตัวการปรากฏ ได้แก่ประโยครับที่มีตัวการปรากฏอยู่ เช่น

ตัวการ ซึ่งเป็นผู้แสดง

1. หนังสือเล่มนี้แปลโดยสุภา

ตัวการ ซึ่งเป็นผู้แสดง

2. หนังสือเล่มนี้ถูกสุภาฉีก

3. มาลีโค่นสุภาคุด

ประโยคทั้ง 3 นี้ล้วนมีตัวการซึ่งได้แก่ สุภา ปรากฏอยู่ จะสังเกตว่าตัวการนั้นอาจปรากฏอยู่หลัง
คำาบุพบทโดยหรือคำานากริยาถูกหรือคำานากริยาโค่นอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ข. ประโยครับที่ตัวการไม่ปรากฏ ได้แก่ประโยครับที่ไม่มีตัวการปรากฏอยู่ เช่น

1. หนังสือเล่มนี้ถูกฉีก

2. หนังสือเล่มนี้โค่นฉีก

3. หนังสือเล่มนี้อ่านง่าย

ประโยคที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ไม่มีตัวการปรากฏอยู่เลย จะสังเกตว่าประโยคที่ตัวการไม่ปรากฏนั้นอาจมีคำหน้ากริยาถูกหรือโดนปรากฏ เช่น ประโยคที่ 1 และที่ 2 หรือไม่มีก็ได้ เช่นประโยคที่ 3

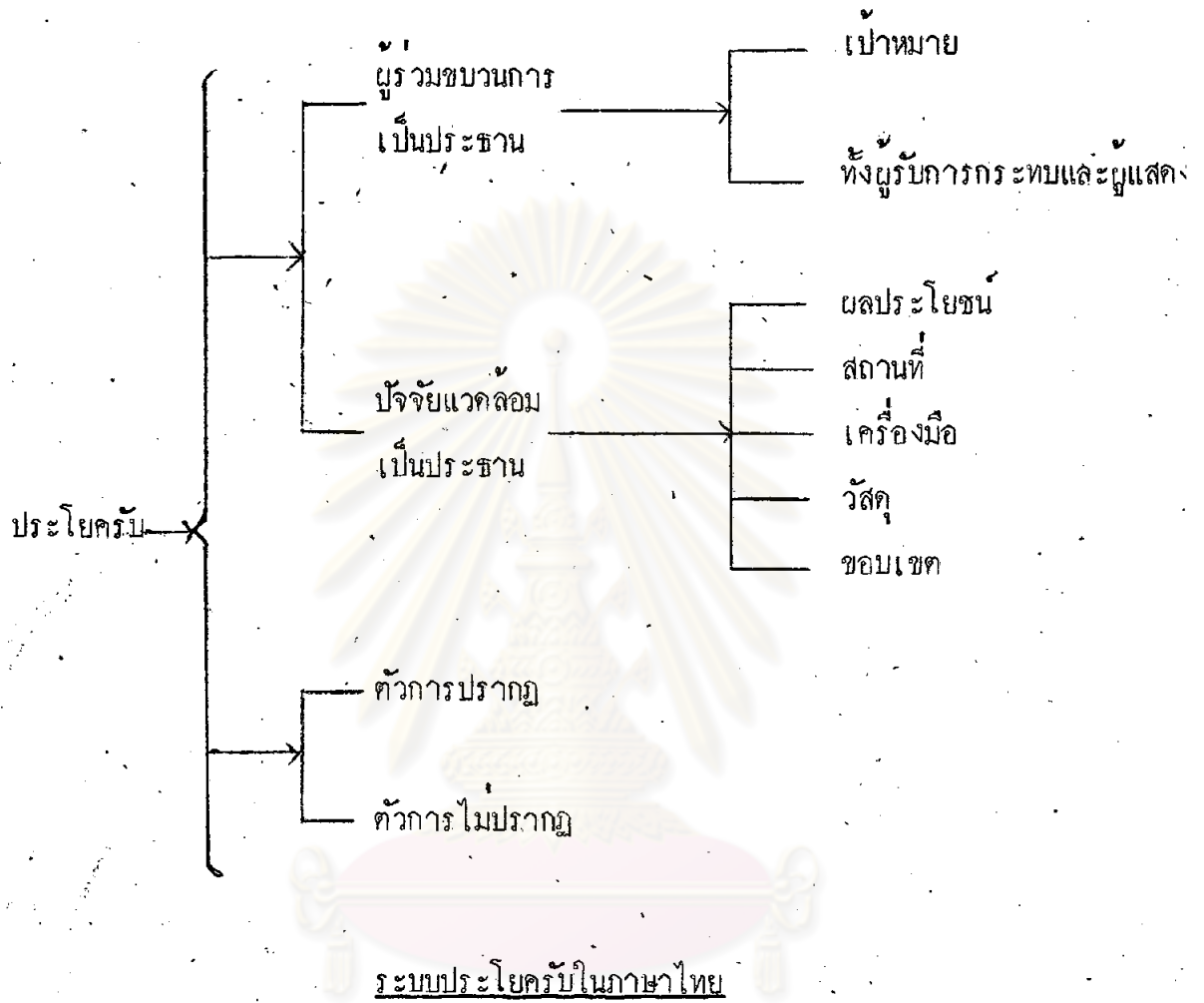
เราอาจเขียนแผนภูมิอธิบายชนิดของประโยคที่เรียงแบ่งตามการปรากฏของตัวการได้ดังนี้

สรุปลักษณะของประโยคที่ได้ดังนี้

1. มีคำกริยาชนิดการแสดง (เอก โคน ยืม)
2. หน่วยประธานอาจมีบทบาทตามข้อ 2.1 หรือ 2.2 ต่อไปนี้
  - 2.1 บทบาทผู้ร่วมขบวนการแบบโคแบบหนึ่งใน 2 แบบคือ
    - 2.1.1 เป้าหมาย
    - 2.1.2 เป็นทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง
  - 2.2 บทบาทปัจจัยแวดล้อมแบบโคแบบหนึ่งใน 5 แบบคือ
    - 2.2.1 ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์
    - 2.2.2 สถานที่
    - 2.2.3 เครื่องมือ
    - 2.2.4 วัสดุ
    - 2.2.5 ขอบเขตของขบวนการ
3. ประโยคที่อาจเป็นชนิดโคชนิดหนึ่งต่อไปนี้
  - 3.1 ตัวการปรากฏ
  - 3.2 ตัวการไม่ปรากฏ

เราอาจเขียนแผนภูมิระบบประโยชน์ได้ดังนี้

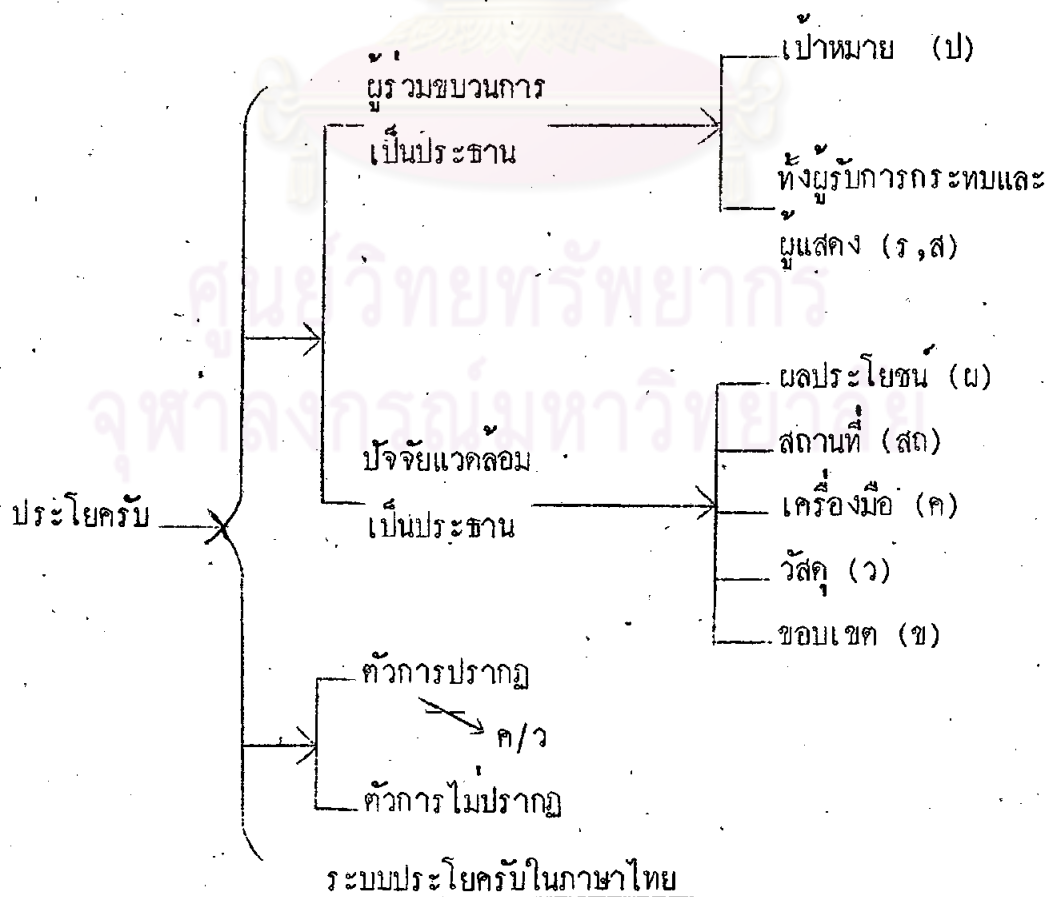
4.3 ประเภทต่าง ๆ ของประโยชน์

แผนภูมิระบบประโยชน์สุดท้ายในหัวข้อ 4.2 ได้แสดงตัวเลือกทั้งหมดที่มีโอกาสได้รับเลือก เมื่อมีการเลือกประโยชน์ จากแผนภูมินี้เราอาจเลือกตัวเลือกได้ทั้งหมด 14 ชุด แต่จากข้อมูลพบว่าตัวเลือกเหล่านี้ได้รับเลือกเพียง 12 ชุดเท่านั้น ดังจะแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

การ ปรากฏ ของตัวการ	บทบาทของหน่วย ประธาน	ผู้รวมขบวนการ เป็นประธาน		ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน					
		เป้าหมาย	ทั้งผู้รับ การกระทบและ ผู้แสดง	ผลประโยชน์	สถานที่	เครื่องมือ	วัสดุ	ขอบเขต	
ตัวการปรากฏ		✓	✓	✓	✓				✓
ตัวการไม่ปรากฏ		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางนี้จะเห็นว่ามีความถี่ที่ตัวเลือกที่ได้รับเลือกทั้งหมด 12 ชุด จากตัวเลือกที่มีโอกาสได้รับเลือกทั้งหมด 14 ชุด เหตุที่ตัวเลือกที่ได้รับเลือกมีไม่ครบ 14 ชุด เพราะตัวเลือก "ตัวการปรากฏ" จะไม่อาจได้รับเลือกพร้อมกับ "เครื่องมือ" หรือ "วัสดุ"

ดังนั้นเราจึงควรเพิ่มเติมรายละเอียดที่สำคัญลงในแผนภูมิระบบประโยครับ ดังนี้

ตัวการไม่ปรากฏ
 → ค/ส
 หมายถึงผู้มีอำนาจเลือก "ตัวการปรากฏ" จะต้องไม่เกิดเป็น
 "ใคร่หรือ" หรือ "อสังก"

ตั้งแต่ที่โศกกล่าวมาแล้วว่าตัวเลือกที่ได้รับเลือกจากระบบประโชยครับนั้นจะมีทั้งหมด 12 ชุด
 และจากตัวเลือกที่แตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างใน 12 ชุดนี้ เราจะสามารถแบ่งประเภทประโชยครับได้
 12 ประเภท ดังนี้¹

1. ประโชยครับประเภทเป้าหมาย-ตัวการปรากฏ มีตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ผู้ร่วม
 ขบวนการ เป็นประธาน : เป้าหมาย) + ตัวการปรากฏ"² หมายความว่าประโชยครับนี้มีหน่วย
 ประธานที่มีบทบาทผู้ร่วมขบวนการ ซึ่งได้แก่เป้าหมาย และมีตัวการปรากฏอยู่ในประโชยคร เช่น

หน่วยประธาน

เป้าหมาย

ตัวการ ซึ่งเป็นผู้แสดง

1: หนังสือเล่มนี้แปลโดยสุภา

ตัวการ ซึ่งเป็นผู้แสดง

2: หนังสือเล่มนี้ถูกสุภาฉีก

¹ คู่ตัวอย่างประโชยครแต่ละประเภทซึ่งมีหน่วยโครงสร้างที่มีบทบาทแตกต่างกันในภาคผนวก ข.

² เครื่องหมาย + และ : อธิบายได้ดังนี้

+ คือ "ได้รับเลือกพร้อม ๆ กัน" เช่น

"ก + ข" หมายความว่า "ก" ได้รับเลือกพร้อม ๆ กับ "ข"

: คือ "ได้รับเลือกเป็นลำดับตามกันมา" เช่น

"ก : ข" หมายความว่า "ก" ได้รับเลือกเป็นลำดับที่ 1 และ "ข" ได้รับ
 เลือกเป็นลำดับที่ 2

2. ประโยชน์ประเภทเป้าหมาย-ตัวการไม่ปรากฏ มีตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ผู้ร่วม
 ขบวนการ เป็นประธาน : เป้าหมาย) + ตัวการไม่ปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วย
 ประชานที่มีบทบาทผู้ร่วมขบวนการซึ่งได้แก่เป้าหมายและไม่มีตัวการปรากฏอยู่ในประโยค เช่น

หน่วยประธาน

เป้าหมาย

1. ทูลถูลามโซ
2. หนังสือนี้ขายดี

3. ประโยชน์ประเภทผู้รับการกระทบ, ผู้แสดง-ตัวการปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับ
 เลือกคือ "(ผู้ร่วมขบวนการ เป็นประธาน : ทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง) + ตัวการปรากฏ"
 หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง และมี
 ตัวการปรากฏอยู่ในประโยค เช่น

หน่วยประธาน

ทั้งผู้รับการกระทบ-

และผู้แสดง ตัวการ ซึ่งเป็นผู้ก่อเหตุ

คนไม่พวกันถูกเขา โคนเสียแล้ว

4. ประโยชน์ประเภทผู้รับการกระทบ, ผู้แสดง-ตัวการไม่ปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับ
 เลือกคือ "(ผู้ร่วมขบวนการ เป็นประธาน : ทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง) + ตัวการไม่ปรากฏ"
 หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการกระทบและผู้แสดง และไม่มี
 ตัวการปรากฏอยู่ในประโยค เช่น

หน่วยประธาน

ทั้งผู้รับการกระทบ-

และผู้แสดง

1. คนไม่พวกันถูกโคนหมดแล้ว
2. รุมคนนี้ทางลำบาก

5. ประโยชน์ประเภทผลประโยชน์-ตัวการปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : ผลประโยชน์) + ตัวการปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ และมีตัวการปรากฏในประโยค เช่น

หน่วยประธาน
ผู้เกี่ยวข้องกับ
ผลประโยชน์ ตัวการ ซึ่งเป็นผู้แสดง
ฉันทถูกเขาขโมยเงิน

6. ประโยชน์ประเภทผลประโยชน์-ตัวการไม่ปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : ผลประโยชน์) + ตัวการไม่ปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ และไม่มีตัวการปรากฏในประโยค เช่น

หน่วยประธาน
ผู้เกี่ยวข้องกับ
ผลประโยชน์
1. ฉันทถูกขโมยเงิน
2. นายหนคนนี้ถูกเงินยาก

7. ประโยชน์ประเภทสถานที่-ตัวการปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : สถานที่) + ตัวการปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่สถานที่ และมีตัวการปรากฏในประโยค เช่น

หน่วยประธาน
สถานที่ ตัวการ ซึ่งมีบทบาทผู้แสดง
เชอถูกเขาสาคนำ

8. ประโยชน์ประเภทสถานที่-ตัวการไม่ปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : สถานที่) + ตัวการไม่ปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่สถานที่ และไม่มีตัวการปรากฏอยู่ในประโยค เช่น

หน่วยประธาน

สถานที่

1. เชอถูกสาคน้ำ
2. เตียงแบบนี้นอนสบาย

9. ประโยชน์ประเภทเครื่องมือ-ตัวการไม่ปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : เครื่องมือ) + ตัวการไม่ปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่เครื่องมือ และไม่มีตัวการปรากฏอยู่ในประโยค เช่น

หน่วยประธาน

เครื่องมือ

กุญแจคอกนี้ต้องเปิดประตูนี้เท่านั้น

10. ประโยชน์ประเภทวัสดุ-ตัวการไม่ปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : วัสดุ) + ตัวการไม่ปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่วัสดุ และไม่มีตัวการปรากฏในประโยค เช่น

หน่วยประธาน

วัสดุ

แบ่งชนิดนี้ทำขนมไม่ได้

11. ประโยชน์ประเภทขอบเขต-ตัวการปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : ขอบเขต) + ตัวการปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่ขอบเขตของขบวนการ และมีตัวการปรากฏในประโยค เช่น

หน่วยประธาน

ขอบเขตของ- ตัวการซึ่งเป็นทั้งผู้ก่อเหตุ ผู้รับการ-

ขบวนการ กระทบ และผู้แสดง

เพลงนี้ร้องโดยคุณวันดี

12. ประโยชน์ประเภทขอบเขต-ตัวการไม่ปรากฏ ตัวเลือกที่ได้รับเลือกคือ
 "(ปัจจัยแวดล้อมเป็นประธาน : ขอบเขต) + ตัวการไม่ปรากฏ" หมายความว่าประโยชน์นี้มีหน่วยประธานที่มีบทบาทปัจจัยแวดล้อมซึ่งได้แก่ขอบเขตของขบวนการ และไม่มีตัวการปรากฏในประโยชน์ เช่น

หน่วยประธาน

ขอบเขตของ-

ขบวนการ

เพลงนี้ร้องง่าย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย